

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

Sayı: 61 Mart - Nisan 2002

İki Ayda Bir Çıkar

- Endüstriyel İşletmelerde İşçi Sağlığı İş Güvenliği
 - Toplumla Bütünleşme
 - Gürültü Etme Başka...
- Ertelenmiş Duygular, Ertelenmiş Yaşamlar
 - Aydın
 - Ayrıntı
- Sosyal Devlet Sistemlerinin Reformunda Yerel Boyut
- 9 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Tüm Kadınlara Selam Olsun
- Çocuk İstismarında Farklı Bir Boyut: Çalışan Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı
 - Hınca Hınç Dolu
- Bağışlarınız Size CD Kazandırıyor
- Türkiye'nin İlk Çocuk Emeği Kütüphanesi Açıldı: HOŞGELDİN KİTAP KURDU

İÇİNDEKİLER

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Endüstriyel işletmelerde İşçi Sağlığı İş Güvenliği
ve Gaziantep Örneği.....

Adil BAYKASOĞLU - Türkey DERELİ

DAMLA

Toplumla Bütünleşme

A. Gürhan FİŞEK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Gürültü Etme Başka.....

Mustafa TAŞYÜREK

TOPLUM

Ertelenmiş Duygular, Ertelenmiş Yaşamlar.....

Erdoğan BOZBAY

YAŞAM

Aydın.....

Emine YILDIZ

YAŞAM

Ayrıntı.....

Cihat UYSAL

SOSYAL POLİTİKA

Sosyal Devlet Sistemlerinin Reformunda Yerel Boyut.....

Şenay GÖKBAYRAK

KADIN

9 Mart Dünya Kadınlar Gününde Tüm Kadınlara Selam Olsun.....

Oya FİŞEK

ÇOCUK EMEĞİ

Çocuk istismarında Farklı Bir Boyut:

Çalışan Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı.....

Doç. Dr. Yasemin Günay BALCI - Dr. Burcu EŞİYOK

VAKIF HABERLERİ

Hınca Hınç Dolu

VAKIF HABERLERİ

Bağışlarınız Size CD Kazandırıyor

BİZDEN SİZE

Aboneliğinizi Yenilediniz mi?

VAKIF HABERLERİ

Türkiye'nin ilk Çocuk Emeği Kütüphanesi Açıldı: HOŞGELDİN KİTAP KURDU

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Endüstriyel İşletmelerde İşçi Sağlığı İş Güvenliği ve Gaziantep Örneği

Adil BAYKASOĞLU* - TÜRKEY DERELİ**

GİRİŞ

Her ne kadar "her şeyin başı sağlık" dense de, işçi sağlığı iş güvenliği konusu özellikle ülkemizde çoğunlukla göz ardı edilmiş ve arka plana itilmiştir. Örneğin, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın internet sitesinde (<http://www.calisma.gov.tr>) henüz 'işçi sağlığı iş güvenliği tüzüğü' ile ilgili aktif bir bağlantı bulunmamaktadır, işçi sağlığı iş güvenliği konusunda atılan adımlar genellikle gönüllü olmayıp, çoğu kez zorunluluklardan ve yaptırımlardan etkilenmiştir. Üretkenliği, kaliteyi doğrudan etkileyen "insan" ögesine, çoğu kez yanlış pencerelerden bakılmıştır. Bir işletmenin bütün sistemlerinde kaliteyi tamamen kontrol altına alarak, müşterileri memnun etmeyi amaçlayan ISO 9000 kalite güvence sistemlerinde bile, işçi sağlığı iş güvenliği gibi kalite üzerine doğrudan etkisi olabilecek bir konuya gereken önem verilmiş değildir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkının gelir düzeyi ve hayat standardını yükselterek, bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkanlarını artırarak, sosyal istikrar, ekonomik büyüme gibi milli kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak olan GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi), çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir. Gaziantep ili bu oluşumun teknolojik başkenti konumundadır. Çok eski tarihlere dayanan geçmişi, ipek yolu üzerinde bulunuşu ve GAP içindeki konumu nedeniyle Gaziantep, adeta bir endüstri ve ticaret merkezi durumuna gelmiştir. Gaziantep'te girişimciler, her türlü yenilikçi hareketlere açık olmuş, eski teknolojileri atarak yeni teknolojilere yönelmiş, bunun sonucu olarak katma değeri yüksek ürünler üretebilmektedir. Bu anlamda Gaziantep, hem bölge sanayisinin gelişmesine katkıda bulunmuş, hem de yabancı yatırımcıların dikkatini çekmiştir. Gaziantep'te halen 12 milyon m²'lik alanıyla, 3 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) bulunmaktadır. Bu üç organize sanayi bölgesinde 298 adet orta ve büyük ölçekte işletme faaliyet göstermektedir. OSB'lerine ilave olarak, Gaziantep'teki diğer sanayi bölgelerinde (Nizip Caddesi, Ünalı, KÜSGET vb) irili ufaklı yaklaşık olarak 2500 küçük işletmenin bulunduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, GSO'na (Gaziantep Sanayi Odası) üye olan kayıtlı 1000 civarında işletme bulunmakta olup, ekonomik kriz nedeniyle bunların yaklaşık 400 adedi tam kapasite ile üretim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu firmalar genel olarak aşağıdaki iş kollarında faaliyet göstermektedir⁽¹⁾;

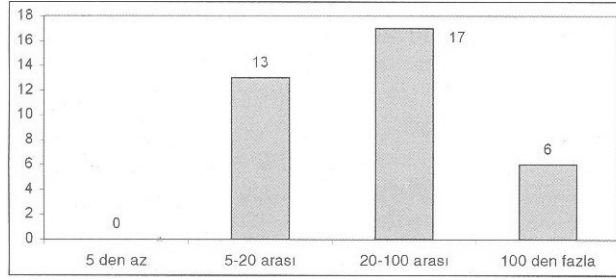
- Tekstil • Otomotiv Yedek Parça • İnşaat
- Gıda • Kimya • Elektrik ve Elektronik
- Metal • Kağıt ve Kağıt Ürünleri • Orman ürünleri

YÖNTEM

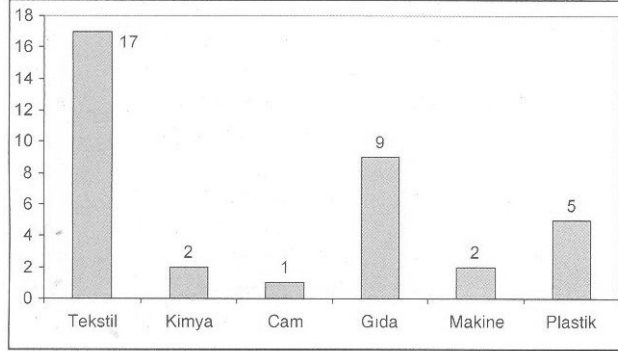
Bir sanayi kenti olan Gaziantep'teki endüstriyel kuruluşlarda işçi sağlığı iş güvenliği uygulamalarının tespiti için bir anket çalışması (Bkz. Ek) düzenlenmiştir. Anket çalışması 20 sorudan oluşmuş ve 10 kişilik bir anketör grubuyla Nisan 2001 - Haziran 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Faal işletmelerin tamamıyla; konu (işçi sağlığı ve iş güvenliği) belirtilerek bağlantı kurulmaya çalışılmış, ancak bunların 100'ü ile temas sağlanabilmiştir. Bununla birlikte çeşitli nedenlerle, bu işletmelerin 50 adedi daha sonradan anketi cevaplandırmak istememiş olup, 14 işletmenin verdiği yanıtların gerçekçi ve tutarlı olmadığı saptandığından bu firmalar değerlendirme dışı tutulmuştur. Toplam geçerli anket sayısı 36 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam her ne kadar Gaziantep'teki endüstriyel işletmelerinin profilini tam olarak yansıtmasa da, işçi sağlığı iş güvenliği bilincinin ne kadar yerleşmiş olduğunun saptanabilmesi açısından bir fikir vermesi açısından yeterli olduğu düşünülmektedir, işçi sağlığı iş güvenliği konusunda işletmelerin çekingenliğinin arkasında yatan sebeplerin araştırılması bu makalenin kapsamı dışında olsa da, işletmelerin bu konuda hazırlıksız oldukları ve sigortasız işçi çalıştırdıkları varsayımı yapılabilir. Çünkü, benzer tarihlerde ayrı bir anket grubu tarafından, yine Gaziantep endüstriyel işletmelerinde yapılan "kalite" ye "katı atıklar" taramalarında, ankete katılan firma sayısı 214 olarak gerçekleşmiştir^(2,3). Nedense "kalite" sözcüğü kulaklara ne kadar çekici geliyorsa, "işçi" sözcüğü bir o kadar itici bulunmaktadır. Anket uygulanması sırasında işletmenin yetkilisiyle, özellikle işçi sağlığı iş güvenliği konusunda en fazla yetkin olan kişi ile görüşülmeye çalışılmıştır, işletmelerde yüz yüze anket çalışması yapıldığı gibi, internet servisleri üzerinden elektronik posta yolu ile de anketler cevaplandırılabilmiştir. Yoğun iş temposu ile çalışan üst düzey yöneticileri işlerinden çok fazla alıkoymak mümkün olmadığından, makale sonunda bir örneği verilen anket çalışmasında en fazla 3-5 dakika arasında cevaplanabilecek bir soru spektrumuna yer verilmiştir. Aşağıda anket sonuçları irdelenmektedir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

İşletmelerin çalıştırdıkları işçi sayısı ve iş kolları ile ilgili profiller **Şekil 1** ve **Şekil 2'** de gösterilmektedir. Geçerli anket alınan 36 işletmenin 20 tanesinde, 2000 yılında üretim esnasında en az 1 iş kazası meydana gelmiştir. Bu işletmelerde meydana gelen ortalama iş kazası sayıları ve kalıcı iş kazalarının istatistiği **Şekil 3** ve **Şekil 4'**te verilmiştir. Toplam 36 işletmenin 10'u iş yerlerinde meydana gelen kazaları ilgili kurumlara rapor etmediğini belirtmiştir. Bu işletmelerin 25'inde kazaları önlemek için uygulanan bir yöntem, önlem ya da program bulunmamaktadır, işletmelerin 31 adedi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın, 5 adedi ise TSE'nün (Türk Standartları Enstitüsü) ilgili tüzük ya da prosedürlerden haberdar olduklarını ve bunları okuduklarını belirtmiştir. 12 işletme yöneticisi, işletmelerindeki ilk yardım olanaklarının yeterli olmadığını düşünmektedir.

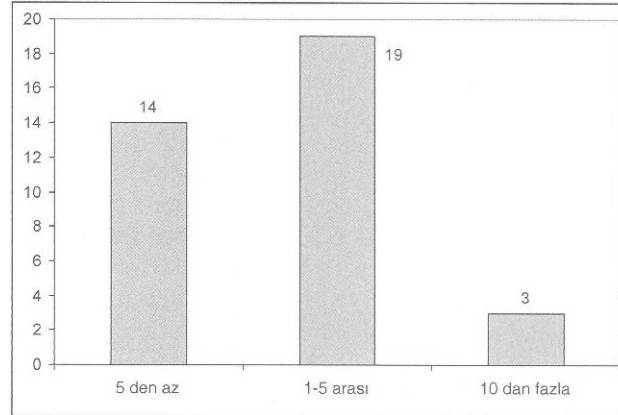

Şekil 1. İşçi Sayısı Profili

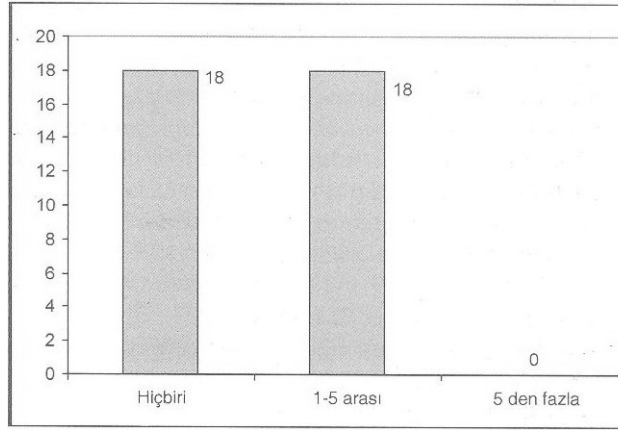
Şekil 2. Sektör Profili

9 işletme yöneticisi, kendi işletmesindeki tuvalet, banyo, dinlenme odası, mutfak ve benzeri gibi mekanların yeterli olmadığını kabul etmektedir. 36 işletmenin 24'ünde işçi sağlığı ve iş güvenliğinden sorumlu ya da ilgili bir sorumlu ya da çalışan bulunmamaktadır. Anketi geçerli sayılan 36 işletmeden 27'sinin yöneticileri işçi sağlığı iş güvenliği ile ilgili olarak düzenli olarak denetlenmediklerini belirtmiştir. Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş ve Mersin'de bulunan ve sayısı binleri bulan endüstriyel kuruluşları işçi sağlığı iş güvenliği yönünden denetleyen yalnızca 3 denetleyicinin bulunduğu belirtilmektedir. (Bu durumda, büyük bir ihtimalle kendilerine sıra gelmiyordur!) Kısacası, **"siz denetlediniz de, biz denetlenmedik mi?"** denilmektedir.

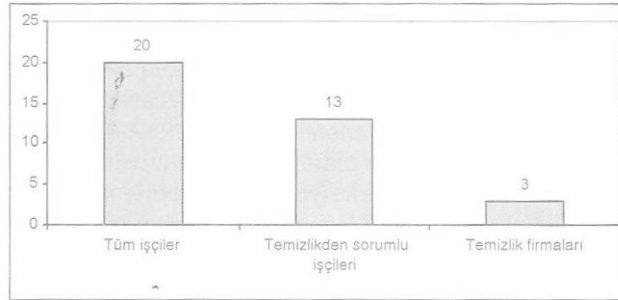
Şekil 3. İş Kazaları İstatistiği

Anketimizde yer alan 36 işletmenin 9'u çalışanlarına koruyucu ekipmanlar sağlamamakta, 22'si ise çalışanlarına işçi sağlığı iş güvenliği hakkında eğitim vermeyi lüzumsuz görmektedir. Bu işletmelerde iş yeri temizliğinin nasıl yapıldığı ile ilgili istatistik **Şekil 5**'de verilmektedir. Bu iş yerlerinin 23'ünde (%64) ne yazık ki çalışanlar periyodik olarak sağlık kontrolünden geçirilmemektedir. 8 işletme yöneticisi muhtemel yangınlara karşı yeterli önlem ve altyapıya sahip olmadıklarını beyan etmiştir. Kuruluşların 15'inde ise makine ve ekipmanlarının bakımı periyodik olarak yapılmamaktadır. Kuruluşların büyük bir çoğunluğu makale sonundaki Ek'te bir örneği verilen uygulama anketindeki **iş güvencesi** (Soru-19) ve **yaşı küçük işçiler** (Soru-20) hakkındaki sorulara cevap vermek istemediğinden bu soruların sonuçları dikkate alınmamıştır. Bununla birlikte, bu konu gerçekte ülkemizdeki **kayıt dışı ekonominin** en büyük köşe taşlarından biri olup, süratle üzerine gidilerek, önemli yaptırımların uygulamaya konulması gerekmektedir.

Şekil 4. Kalıcı Sakatlıklara Neden Olan İş Kazaları İstatistiği

Tekstil sektörü Gaziantep endüstrisinin en büyük iş koludur. Ankete paralel olarak, bazı tekstil fabrikalarına yaptığımız gezilerimizde, tekstil çalışanlarının en büyük problemlerinden biri olan, akciğer ile ilgili meslek hastalıklarına neden olan; **uçuşan** maddeler'den korunmak için, çalışanlara tozluk dağıtılmadığı ya da işçilerin bunları kullanmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, bir diğer hastalık tehdidi olan **gürültü** karşısında da hiçbir önlem alınmadığı ve çalışanların herhangi bir odiyometrik teste tabi tutulmadıkları görülmüştür. **Gaziantep Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü**'nde çok kapsamlı ve hassas ölçümler yapabilen **bir toz ölçüm cihazı ve bir gürültü ölçüm cihazı** bulunmasına; istenildiği takdirde fabrikalardaki toz ve gürültü seviyelerinin ücretsiz olarak bu cihazlar ile ölçülebilmesine olanak tanınacağı duyurulmasına rağmen, aradan geçen iki yıllık zaman diliminde, **hiçbir kuruluş** müracaat etmemiştir. Hatta bazı kuruluşların kapısına kadar gidilmesine rağmen olumlu yanıt alınamamıştır.

Şekil 5. İşyeri Temizliği ile İlgili İstatistik

Anket sonuçlarına göre, işçi sağlığı iş güvenliği konularının endüstriyel işletmelerde göz ardı edildiği su yüzüne çıkmıştır. Verilen yanıtlar, işçi sağlığı iş güvenliği konusunda alınacak yolların çok uzun ve yapılacak işlerin bir hayli fazla olduğunu ortaya koymuştur. Çok yakın bir gelecekte, insana yatırım yapan, kaliteyi benimseyen işletmelerin, küresel rekabette bir adım önde olmaları beklenmesine rağmen; Gaziantep'teki kuruluşların bu konuyu henüz tam olarak kavrayamadıkları düşünülmektedir. Şu anda Gaziantep'te **OHSAS 18001** (Occupational Health and Safety Management System) ^(4,5) ve benzeri gibi bir **işçi sağlığı iş güvenliği yönetim modeline** sahip bir firma bulunmaması bunun en büyük göstergesidir. Bununla birlikte Türkiye'nin diğer sanayi kentlerinde de bu durumun çok fazla farklı olmadığı tahmin edilmektedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

işçi sağlığı iş güvenliği konusu yıllardan beri özellikle ülkemizde çoğunlukla göz ardı edilmiş ve arka plana itilmiştir. Bu makalede irdelenen Gaziantep ilindeki işletmelerde işçi sağlığı iş güvenliği ile ilgili olarak gerçekleştirilen örnek anket çalışmasının sonuçları da bunu desteklemektedir, internetle sunulan arama motorlarında: "**işçi sağlığı**" yazılıp arama başlatıldığında ne yazık ki çok fazla bir bilgiye, siteye, kuruluşa ya da yönergeye ulaşılamamaktadır. Bu durum, ülkemizdeki çalışanların gerektiği gibi örgütlenemediğinin de bir delili olmaktadır. Çalışanlar kendi sağlıklarını korumak ve güvenliklerini sağlamak için her şeyden önce kendi üzerlerine düşen görevleri yapmak zorundadır. Bunların gerçekleştirilebilmesi için ise sürekli bir eğitime ihtiyaç vardır.

işçi sağlığı iş güvenliği konularını dikkate alarak artan küresel rekabette ön sıralara yükselmek isteyen işletmeler, OHSAS 18001 ve benzeri gibi işçi sağlığı iş güvenliği yönetim modeli kurmalı ve bunu mevcut kalite sistemleri ile ilişkilendirmelidir. Zaten, 2000 yılı revizyonu ile ISO 9000 serisi kalite güvence sistemi kurmak isteyen kuruluş ve işletmelere, dengeli bir işçi sağlığı iş güvenliği yönetim modeli kurma zorunluluğu

getirilmiştir. **OHSAS 18001 sisteminin amacı, bir işyerinde çalışan tam veya yarı zamanlı işçileri ve tüm çalışanları işyerindeki ortam ve faaliyetler nedeniyle karşılaşılabileceği güvenlik ve sağlık risklerine karşı korumak ve ayrıca işyeri içerisindeki şartların iyileştirilmesini sağlamaktır.** Sorumluluğun tabana kadar yayıldığı bu sistemler sayesinde, kuruluşlar aşağıdaki faydaları çok ucuz bir şekilde sağlayabilir;

- İşçilerin kendilerine olan güven ve göreve bağlılıkları artırılabilir,
- Sağlıklı ve güvenli bir iş ortamı elde edilebilir,
- İşçilerin motivasyonları yükseltilebilir,
- Önleme prensibi ile azaltılan kaza ve hastalıklar maliyetlerin düşmesine neden olabilir,
- İşçilerin stres, uyumsuzluk ve endişeleri ortadan kalkabilir,
- İşçilerin iş yapma istek ve becerileri artırılabilir.

ISO 9000:2000 revizyonu ile birlikte, daha önce standart kapsamında yer almayan 'iş güvenliği ve işçi sağlığı' ile ilgili önemli sayılabilecek ama aynı zamanda tam olmayan adımlar atılmıştır. ISO 9001 ve 9004:2000 Madde 6.4'te '*Organizasyonun, ürün uyumluluğunu (product conformity) sağlamak için gerekli insan ve diğer fiziksel faktörlerin tanımlandığı iş ortamlarını sağlaması ve bunu yönetmesi gereklidir*' denilmektedir^(6,7). İlk bakışta bu cümle ile ISO 9000:2000 versiyonunda, sağlık ve güvenlik unsurlarının üzerinde önemle durulması gerektiğinin altı çiziliyor sanılabilir. Bununla birlikte "... ürün uyumluluğunu sağlamak için" ifadesi oldukça muğlak durmaktadır. Şöyle ki, "bir ürünün ya da servisin kalite şartları çerçevesinde doğru bir şekilde üretilmesini engelleyecek iş ortamının varlığı nasıl tespit edilecektir?" denilmektedir; bu açık değildir. Ayrıca, işçi sağlığı iş güvenliği konsepti ile, bir ürünün veya hizmetin yanlış ve kalitesiz üretilmesi ya da yapılması arasındaki bağlantı açık olarak ortaya konulamamıştır. Bir ürün ya da hizmeti en doğru ve en iyi bir biçimde üretmek için uygun ortamı sağlamak ile; uygun bir işçi sağlığı ile iş güvenliği yönetim modeli kurduktan sonra ürün ya da hizmetleri en doğru ve en iyi bir biçimde üretmek ya da yapmak arasında dağlar kadar fark olduğunun altının çizilmesi gereklidir. Sistemin başarısı ve elbette 'işçi sağlığı ve iş güvenliği', denetçilerin inisiyatifine bırakılmaktadır. ISO 9000:2000 revizyonunun ilgili maddesinde özellikle Türkiye'de çok rahatlıkla suiistimal edilebilecek esnek bir yazım dili ve hareket tarzı kullanılmıştır. Bu yüzden, yetkili makamların gereken önlemi alması ve '**işçi sağlığı iş güvenliği**' ile ilgili tüzük, yönetmelik, kanun ve standartları sertifikasyon sürecinde çok önemli bir unsur olarak öne çıkarması ve **boşlukları doldurması** gerekmektedir. Endüstriyel işletmelerdeki risk faktörlerinden özellikle gürültü kirliliğine karşı önlem alınmalı ve daha yatırım sırasında gürültü seviyesi daha düşük olan makineler tercih edilmeli ya da gürültüye sebebiyet veren makineler gürültüyü emen malzemelerle izole edilmelidir. Ayrıca yetkili organlarca, tekstil işletmelerinde çalışan işçilere kulaklık, tozlu kullanma ve odiyometrik ölçüm yapma zorunluluğu getirilmelidir. Ayrıca, işletmelerde verimliliğin artırılması, sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilebilmesi için, özellikle **ergonomi, insan-makine sistemleri** üzerinde ve insan **faktörü mühendisliğinde** yapılan akademik çalışmaların sanayi kuruluşlarımızca desteklenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Fakat bundan önce yapılması gereken ilk iş, sigortasız işçi çalıştıran ya da vasıfsız işlerde sürekli olarak eski işçileri çıkartarak yerlerine yeni işçileri alma eğiliminde olan işletmelerin, ne denli yanlış bir hedef peşinde koştuklarını anlatmak olacaktır.

TEŞEKKÜR

*Yazarlar bu çalışmanın yapılmasında yaptıkları katkılardan dolayı **Gaziantep Sanayi Kuruluşlarına, GSO'na** ve başta Makine Mühendisi **Osman Genç** olmak üzere tüm anketör grubuna teşekkür etmeyi bir borç bilir.*

Kaynaklar

Baykasoğlu, A., Dereli, T., Haliş, M., "ISO 9000 Kalite Güvence Sistemleri Standartlarında işçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Yeri", işçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kongre ve Sergisi. 125-131. TMMOB' MMO, Adana, 2001.

ISO 9000 Standart Serisi Spesifikasyonları. RİNA, 2001.

1. Gaziantep Sanayi Rehberi - 2000, GSO. Gaziyurt Matbaası, 2000.

2. Baykasoğlu, A., Dereli, T., Kalite. Endüstriyel İşletmelerin Kalite'ye Bakışı ve Gaziantep Örneği, Kalder-Forum dergisine sunuldu.

3. Dereli, T., Baykasoğlu, A.. Sürdürülebilir Kalkınma, Endüstriyel Katı Atıklar ve Gaziantep Örneği, TMMOB. MMO, Çevre ve Mühendis dergisine sunuldu.

4. http://www.bvqina.com/ohsas_faq.html.

5. İncir, G., Bir İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Standardı -OHSAS 18001. MPM-Anahtar, Sayı 145, Sayfa 6. Ocak 2001.

6. Dereli, T., Baykasoğlu, A.. ISO 9000:2000 Revizyonu: Getirdikleri ve Getiremedikleri". II. Kalite Sempozyumu. 56-60. TMMOB. MMO. Bursa. 2001.

7. Johnson. P.L.. ISO - The Year 2000 and Beyond. McGraw-Hill. USA. 2000.

* Yrd. Doç. Dr. Adil Baykasoğlu

Gaziantep Üniversitesi. Endüstri Mühendisliği Bölümü

** Yrd. Doç. Dr. Türkay Dereli

Gaziantep Üniversitesi. Endüstri Mühendisliği Bölümü

EK- Uygulama Anketi

GAZİANTEP ENDÜSTRİYEL İŞLETMELERİ İÇİN İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ ANKETİ SORULARI

Şirket ismi :.....
Bağlantı kurulacak kişi :.....
Adres :.....
Telefon :.....
Faks :.....
E-mail :.....

1. İşletmenizde kaç işçi çalışmaktadır?
2. İşletmeniz hangi sektörde çalışmaktadır?
3. İşletmenizde üretim esnasında iş kazaları oluyor mu?
4. İşletmenizde yılda ortalama kaç kaza meydana gelmektedir?
5. Bu kazalardan ortalama kaç tanesi kalıcı sakatlıklara neden olmaktadır?
6. Kazaları önlemek için herhangi bir programınız var mı?
7. İşçi sağlığı iş güvenliği için hangi prosedürleri gözden geçirdiniz?
8. İşletmenizdeki ilk yardım olanaklarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
9. İşletmenizdeki tuvalet, banyo, dolap, dinlenme odası, mutfak vb. mekanların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
10. İşletmenizde işçi sağlığı iş güvenliği ile sorumlu bir çalışan var mı?
11. İşletmeniz işçi sağlığı ve iş güvenliğinden sorumlu kurumlar tarafından düzenli olarak denetleniyor mu?
12. Çalışanlarınıza koruyucu ekipmanları sağlıyor musunuz?
13. Çalışanlarınıza işçi sağlığı iş güvenliği hakkında eğitim veriyor musunuz?
14. İş yeri temizliğini nasıl sağlıyorsunuz?
15. Çalışanlarınız periyodik olarak sağlık kontrolünden geçiriliyor mu?
16. Yangınlara karşı yeterli altyapınız olduğunu düşünüyor musunuz?
17. Makine ve ekipmanlarınızın bakımı periyodik olarak yapılıyor mu?
18. İşyerinizde olan kazaları ilgi kurumlara rapor ediyor musunuz?
19. Çalışanlarınızın tamamının iş güvencesi sağlanmış durumda mı?
20. On altı yaşından küçük işçi çalıştırıyor musunuz?

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Toplumla Bütünleşme

A. Gürhan FİŞEK*

(agf at fisek nokta org)

Yalnızlık... Bir kişinin gerçekten tek başına olmasına ya da tek başına ayakta durmasına olanak var mı? Hayır, en yalnız olduğunu söyleyen bir kişi bile toplumsal desteklerden yararlanıyordur (ekmeğini yiyor; evine kadar binbir emekle getirilen suyu kullanıyor ve içiyor; güvenlik şemsiyesinden yararlanıyor vs). O halde kendine **"yalnız"** damgasını vuran bir kişi için bu yanıltıcı bir his ve varolanı ifade kanallarındaki bir eksiklik. Yüzyıllardır insanlar birarada ve topluluklar halinde yaşıyor. Bu vazgeçilmez bir yaşanti biçimidir. Topluluk yaşantısının enerjisi (ya da yakıtı) sonsuzdur; bireyin katkıda bulunması (külfete katlanması) ve toplumsal havuzdan gereksinmelerini karşılaması (nimetleri paylaşması) ile bu enerji alışverişi gerçekleşir.

Toplum yaşantısının mantığı, bu enerji değiş-tokuşun **"ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal etkinlik ve sosyal ökeken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statürler nedeniyle hiç bir ayırım gözetmeksizin"** gerçekleşmesini gerektirir. Bu değiş-tokuşa konulan her engel, karşılıklı kayıpları oluşturur. Toplum yaşantısının düzenleyici elinin (yönetim vs) başarısı, en az kayıpla, bireylerin toplumsal yaşantıda rol almalarını sağlaması ile anlaşılır.

Külfete katlanmak ya da toplum yaşantısına katkıda bulunmak bir enerji harcamasını gerektirir. Hiç kuşkusuz bunun sonucunda da bir **"iş"** bir **"eylem"** ortaya çıkar. Bu olguya gündelik koşulların ve kaygıların ötesinde, **"ücret"** ve **"ivedi maddi karşılık"** olarak bakmazsak, daha rahat ederiz. Çünkü enerji değiş-tokuşunda, birebir ilişkiden değil, bir havuz aracılığıyla gerçekleştirilen ilişkiden söz ediyoruz.

İyilik et, iyilik bul atasözü, yine böyle bir havuz kavramını gündeme getirir. Sen katkını yaparsın, ama onun getirdiği iyilik rüzgarından ne zaman yararlanacağını belli olmaz. Havuza iyilik dökenler ne denli çoksa, senin de gereksinme duyduğunda havuzda yararlanabilmene o denli olur.

Baştan beri anlattığımız bu toplumsal ilişkiler düzeni, geniş bir hoşgörü ve karşılıklı hak-yükümlülükler saygıyı içerir. Diğer bir deyimle demokrasinin mükemmelleştirilmesine gerek duyar.

Bu çabanın en büyük düşmanı, herşeyi **"maddi karşılığa"**, **"ücret"** ve **"maddiyata"** indirgeyen; havuzun zenginliğine katkıda bulunmaya zorlamak için, insanları yokluğa ve yoksunluğa iten yönetim yaklaşımıdır. Ne yazık ki bugünün dünyasına bu yönetim yaklaşımı damgasını vurmaktadır.

Her sabah daha **"beyni"** uyanmadan işe koşan, yorgun argın ulaşım araçlarında zamana tüketen insanlara sorun, **"Neden çalışıyorsun?"** diye. Yanıtı ezici bir çoğunlukla **"para"** için, **"karnımızı doyurmak"** için olur. Kimi karnını doyurmaya çabalar; kimi de durmadan kaymağı yer. Anlaşılan **"iş ile para"**yı özdeşleştiren yönetim anlayışı, havuzun adaletsiz dağıtımını da görev bellemiştir.

Ne yapabiliriz? Başımızı havuza (ya da kuma) gömmek yerine, bu oyuna en az düzeyde katılmak, çözümün başlangıcıdır. Günlük yaşamımızı sürdüreceğ kadar ücretli çalışmak ve geri kalan geniş zaman dilimini **"gönüllü çalışmalara ve değiş-tokuşlara"** ayırmak.

Bunun için sivil toplum örgütlerini kuruyoruz. Bu örgütler aracılığıyla birbirimizi buluyor ve yakıtımızı tazeliyoruz. Bu alternatif bir yaşam biçimi oluşturuyor.

"Demokrasinin mükemmelleştirilmesi", **"iyi yönetim ya da iyi yönetim"** denilince ben bireylerin, **"para"**nın en aza indirgenmiş bu alternatif yaşam biçiminin egemen kılınmasını anlıyorum. Kanımca, iş dünyasından uzak tutulmaya çalışılan, sanki emeğine gerek yokmuş gibi davranılan, sanki **"himaye"**siz olmazmış gibi davranılan gruplar, bu alternatif yaşam biçimine yüreklerini ve güçlerini koymalıdır.

Sivil toplum örgütlerine katılım, **"gönüllülük"** temelinde olduğundan, kişilerin yapabileceklerini öne çıkaran ve farklı katkı biçimlerini kabule hazır bir ortam yaratıyor. Fısıltı gazetesinden, e-posta zincirine; el örgüsünden, dergi basımına; bilgi üretmekten, bunu paylaşmaya değin bir çok süreci kapsıyor. Zaman ve zemin aramıyor. Ne zaman, nerede, nasıl size kalmış.

Toplumsal yaşama katılmanın bir yolu çalışmak ise, öteki yolu sivil toplum örgütlerine katılmak ve gücünü paylaşmaktır, ister fiziksel ve zihinsel yeteneklerinde bazı kısıtlılıklar bulunsun, ister bulunmasın, her bireyin gücü ve topluma katkıda bulunma yolu vardır.

Yeter ki, bu gücünü toplumla bütünleşme yönünde kullanmaya karar versin.

* Prof. Dr. Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fak. Öğr. Üyesi

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Gürültü Etme Başka...

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

Gürültü, çağımızın önemli endüstriyel ve çevre sorunlarından bindir. Endüstriyel makine ve araç-gerecin çıkardığı sesler, yeterli ve etkin önlemler alınmadığı takdirde özellikle o iş kolunda çalışanlara önemli ölçüde zarar verebilmektedir. Örneğin tekstil endüstrisinde (4000 - 7000 devir / dakika) yüksek devirde dönen büküm makineleri, yaygın bir şekilde kullanılan mekikli dokuma tezgahları, motorlar ve havalandırma sistemine ait klima santrallerinin çıkardığı sesler birer gürültü kaynağıdır.

Gürültü; hoş gitmeyen, istenmeyen, rahatsız edici ses olarak tanımlanabilir. **Ses** ise; kulak tarafından algılanabilen hava, su ya da benzeri bir ortamdaki basınç değişimi olarak belirtilebilir. Sesin doğuşu ve yayılması, ortamdaki parçacıkların (katılar, sıvılar, gazlar) titreşimi ve bu titreşimlerin komşu parçacıklara iletilmesiyle oluşur.

Gürültünün insan sağlığı üzerindeki olası etkileri şu şekilde özetlenebilir:

- **Psikolojik etkiler**; sinir bozukluğu, korku, rahatsızlık, tedirginlik, yorgunluk, zihinsel etkilerde yavaşlama, uykusuzluk vb.
- Gürültünün **konuşma ile olan iletişimi** önlemesi, iş verimine ve iş güvenliğine olan etkileri.
- Fizyolojik etkileri; **işitme duyusunda oluşturduğu olumsuz etkiler (işitme kaybı ya da işitme eşiğinin kayması adı verilen işitme duyusunda azalma, kulak ağrısı, mide bulantısı (yüksek basınçlı gürültüye maruziyet - sunuk kalma), kas gerilmeleri stres, kan basıncında artış, kalp atışlarının ve kan dolaşımının değişimi, göz bebeğinin büyümesi vb.)**

Kulakta yüksek düzeyde gürültüye (80 dB(A)'dan fazla olan) uzun süreler (aylar ve yıllarsa) maruz - sunuk kalma sonucu, geriye dönüş olmayan işitme kayıpları oluşabilir. Bu kayıp; **geçici, sürekli** veya **her ikisi** de beraberce olabilir. **İşitsel yorgunluk** adı da verilen geçici işitme kaybı, kısa bir süre etkisinde kalınan gürültülü ortamdaki uzaklaştıktan sonra (genellikle bir iki saat) ortadan kalkar.

Sürekli işitme kaybı;

- Kişisel duyarlılığa,
- Gürültünün düzeyine (sesin toplam enerjisine),
- Gürültünün - sesin frekans dağılımına,,
- Günlük toplam maruziyet- sunuk kalma süresine,
- Kişinin gürültünün etkisinde kaldığı sürenin uzunluğuna,
- Gürültünün, sürekli, kesikli ya da darbeleri oluşuna bağlıdır.

Görüleceği gibi gürültüye bağlı işitme kaybında birçok etkenin ilişkisi söz konusudur. Bu da insanları olumsuz etkiden korumak için alınması gereken önlemleri güçleştirmektedir. Sorunun çözümlenebilmesi, çalışanların korunabilmesi için etkilenme düzeylerinin, eşik değerlerinin saptanması ve buna göre işyerlerinde gürültü düzeyi ve frekans dağılımı ölçülerek değerlendirme yapılması gerekir. Yapılan araştırmalar sonucunda ortamdaki gürültü düzeyine bağlı olarak izin verilebilen en fazla (maksimum) çalışma süreleri saptanmıştır. ILO ve ülkemiz standartlarına göre belirlenen değerler **Tablo 1**'de açıklanmıştır. Verilen değerler ortamdaki gürültünün sürekli ya da kesikli olması durumlarında geçerlidir. Patlama ve darbeleri gürültülerde uygulanmaz.

Tablo 1 : Müsaade Edilebilen Gürültü Düzeyi

Max. Gürültü düzeyi dB(A)	Gürültüye maruz-sunuk kalınan süre (saat/ gün)
80	16
85	8
90	4
95	2
100	1
105	1/2
110	1/4
115	1/8

Gürültü düzeyinin ölçülmesi:

Gürültü düzeyinin ölçülmesi ve analizi için ses düzeyi ölçü aletleri, frekans analizörleri ve kişisel veya ortam gürültü dozimetreleri kullanılır.

İşyeri çalışma ortamında gürültü düzeyinin yüksek olup olmadığına karar vermek için teknik olmayan bazı **kurallar** da vardır:

- (1) Yanında bulunan bir kişinin konuşmasının anlaşılabilmesi için, o kişinin alışılmış konuşma tonunun dışında ses tonunu arttırarak konuşması gereği, veya kişinin anlaması için kulağına doğru bağırarak zorunluluğu doğuyorsa, gürültü müsaade edilebilir (kulak koruyucusu kullanılmadan çalışılabilir) düzeyi aşmış demektir.
- (2) Eğer işçi, bir iş günü çalışma sonunda, kafasının içinde gürültü işitiyorsa ve kulağında çınlama oluyorsa

aşırı düzeyde gürültüye maruz demektir.

(3) Eğer işçi çalışma günü bitiminde konuşma ve müzik seslerini açık ve net olarak anlamakta güçlük çekiyorsa, fakat sabahleyin işe giderken konuşma ve müzik seslerini açık ve net olarak anlıyorsa o kişi yüksek düzeyde gürültüye maruz kalıyor demektir. Önlem alınmadığı takdirde ileride kalıcı işitme kaybına uğrayacağı konusunda hiçbir şüphe yoktur.

Gürültüye Karşı Önlem:

İşyerlerinde gürültü konusunda alınması gereken önlem İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 78'nci maddesinde belirtilmiştir.

Alınacak önlem sırası (1) gürültünün kaynağında, (2) yansıma kaynaklarının ortadan kaldırılması - yolda- (3) alıcıda yani kulakta engellemektir. Alınabilecek önlemler **Tablo 2'**de özetlenmiştir.

Tablo 2 : Gürültü Kontrolü

Gürültüyü Kaynakta Azaltmak	Ses Enerjisinin Yayıldığı Yolda Gürültüyü Azaltmak	Gürültüyü, Gürültüye Maruz Kalan Kişide Engellemek
En Etkili Yoldur (1) Gürültü çıkartan işlemi daha az gürültülü işlemle değiştirmek. (2) Daha az gürültü çıkartan makineleri kullanmak (ikame). (3) Gürültü çıkartan makinelerin işleyişini yeniden düzenlemek (bakım, titreşen veya vuran bölümleri yumuşak maddelerle kaplamak, süreçte bazı değişiklikler yapmak gibi).	(1) Gürültü kaynağı ve ona maruz kalan kişi arasındaki uzaklığı arttırmak. (2) Sesin havada yayılmasını önlemek için ses emici engeller kullanmak. (3) Sesin duvar, tavan ve taban gibi geçebileceği ve yansıyabileceği yerleri ses emici malzeme ile kaplamak veya böyle malzemelerle yapmak. (4) Gürültü kaynağını ses emici malzeme ile kapatmak veya ayırmak.	(1) Gürültüye maruz kalan kişiyi tecrit etmek. (2) Kişisel koruyucu kullanmak. (3) Gürültüye maruziyet - sunuk kalma süresini azaltmak veya gürültülü yerlerde rotasyonla çalıştırmak (idari kontrol). (4) İş programını değiştirmek.

Son çare olarak;

(1) işçiler belirli gürültülü bölgelerde kulak koruyucuları kullanmalıdır. Çünkü (2) yüksek düzeyde gürültüye uzun süre maruziyet - sunuk kalma çok hassas olan işitme mekanizması için zararlıdır. (3) Kulak tıkaçları veya tüm kulağı kapsayan kulak koruyucuları, gürültüyü kulak zarına gelmeden önce önler (azaltır). (4) Kulak tıkacı veya tüm kulağı içine alan koruyucuların seçimi gürültünün düzeyi ve yapılan işe bağlıdır. (5) **Gürültülü bölgelerde kulak koruyucusu takılınca konuşmaları veya uyarı sinyallerini duymama endişesi yersizdir. Hatta sesler daha rahat işitilmektedir.**

Tablo 3 : Kulak Koruyucusu Kullanılması Talimatı

1.	İşçi sağlığı ve iş güvenliği görevlisi, kişinin kulağına uygun koruyucuyu vermeli ve nasıl kullanılacağını öğretmelidir.																		
2.	Kulak koruyucularının kullanılması aşağıdaki gibi bir alıştırmaya göre başlanmalıdır. <table><thead><tr><th></th><th>Öğleden önce</th><th>Öğleden sonra</th></tr></thead><tbody><tr><td>1. gün</td><td>30 dakika</td><td>30 dakika</td></tr><tr><td>2. gün</td><td>1 saat</td><td>1 saat</td></tr><tr><td>3. gün</td><td>2 saat</td><td>2 saat</td></tr><tr><td>4. gün</td><td>3 saat</td><td>3 saat</td></tr><tr><td>5. gün</td><td colspan="2">Tüm mesai süresince</td></tr></tbody></table>		Öğleden önce	Öğleden sonra	1. gün	30 dakika	30 dakika	2. gün	1 saat	1 saat	3. gün	2 saat	2 saat	4. gün	3 saat	3 saat	5. gün	Tüm mesai süresince	
	Öğleden önce	Öğleden sonra																	
1. gün	30 dakika	30 dakika																	
2. gün	1 saat	1 saat																	
3. gün	2 saat	2 saat																	
4. gün	3 saat	3 saat																	
5. gün	Tüm mesai süresince																		
3.	Eğer 5. Günden sonra da koruyucu kullanmakta sıkıntı çekiliyorsa işçi sağlığı ve iş güvenliği görevlisine durum bildirilmelidir.																		
4.	Kulak koruyucuları yıprandığında, sertleştiğinde veya şekilleri bozulduğunda değiştirilmelidir.																		
5.	Kulak koruyucusu herhangi bir yerde unutulmuşsa veya kaybedilmiş ise, mutlaka yeni bir koruyucu alıp kullanılmalıdır.																		
6.	Kirli kulak tıkacı, asla kullanılmamalıdır. Kulak tıkaçları günde en az bir kere sabun ve su ile yıkanmalıdır.																		
7.	Uygun bir bakımla kulak tıkaçları (ear plugs) aylarca, tüm kulağı kaplayan koruyucular (ear muffs) yıllarca kullanılabilir.																		

Kulak koruyucuları **Tablo 3'**de belirtilen “**kulak koruyucusu kullanma talimatı**”na iyi bir şekilde uyulmalıdır. Kulak koruyucularının kullanılması konusunda hatırlanması gereken diğer konular da şunlardır;

- (1) En iyi kulak koruyucusu kulağa iyice uyan yani rahatça kullanılabilir.
- (2) Tıkaçla kulak yolundaki küçük bir açıklık koruyucunun etkinliğini önemli ölçüde azaltır. Bu nedenle iyi bir koruyucu kulağa iyice oturandır.
- (3) Kulak tıkaçları takıldıktan sonra konuşma veya herhangi bir şeyi çiğneme sonucu yerinden çıkabilir . Bu nedenle çalışırken zaman zaman kontrol edilerek yerine iyice yerleştirilmelidir.
- (4) Eğer kulak tıkaçları devamlı temiz bulundurulur ise kulakta tahriş ve diğer herhangi bir reaksiyona neden olmaz.

İŞİTME DUYUSUNA DEĞER BİÇİLEMEZ ONU KORU

Eğitim;

Gürültü düzeyi 80 dB(A) ve daha fazla olan yerlerde çalışacak her işçiye,/ personele, işe başlamadan önce; gürültünün işitme duyusuna olan olası etkileri, kulak koruyucularının amacı, avantajları, dezavantajları, kullanılması, uygun olan koruyucu tipinin belirlenmesi, bakım ve temizliği gibi konuları kapsayan eğitim verilmelidir. Bu **eğitimler her yıl yenilenmelidir**. Ayrıca yapılan muayene ve odimetrik testlerin açıklanması gerekir.

Kaynak:

- (1).....Supervisors Safety Manual. National Safety Council
6 th Edition. USA.1985,
- (2) ILO Occupational Safety and Health in The Textiles In-dustry, Geneva. 1984
- (3) Olishifski. Julian B. Fundamentals of Industrial Hygiene, Secend Ed., National Safety Council. USA 1985
- (4) Artun, Dr. Turgut , iş Hijyeni Seminer Notları.
- (5) Özgüven. Doç.Dr. Nevzat, Endüstriyel Gürültü Kontrolü, TMMOB, Mak.Müh.Odası. Yayın No:118
- (6) Orhon. Haluk. Tekstil Sanayiinde Gürültü Sorunu ve Çözümü. TEKSİF Ankara 1982
- (7), Accident Preventional For Industrial Operation. National Safety Council. Seventh Ed.
- (8) Erkan, Dr. Cahit, iş Sağlığı ve Meslek Hastalıkları. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları Sayı 441. Ankara 1984

*** Kim.Müh.;**

İş Sağlığı ve İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı;

Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi;

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

TOPLUM

Ertelenmiş Duygular, Ertelenmiş Yaşamlar

Erdoğan BOZBAY *

Yıllar önce tanıştığım, sayısız güzelliği paylaştığım eski dost, "Akşama Doğru" programı yeni dönemde de devam ediyor. Geçen perşembe günü program konuğundan dinlediğim bir öykü beni çok etkiledi, daha doğrusu çarptı. Öykü dediysem, en gerçeğinden yaşanmışlığa, daha doğrusu yaşanmamışlığa dair bir ertelenmişlik hüznü...

Adam, iş seyahatinden dönerken eşine çok güzel bir giysi alır. O, bugüne değin aldıklarının en markalısı, dolayısıyla en pahalısıdır. Kadıncağız çok beğendiği, çok duygulandığı, mutluluktan adeta uçtuğu elbisesini hemen giymez, giymeye kıyamaz. Çünkü haftaya evliliklerinin bilmem kaçınıcı yıldönümünü kutlayacaklardır. Onu, böylesine özel bir günde ilk kez giymesinin daha anlamlı olacağını düşünür. Düşünmesine düşünür ama ne yazık ki hayat böyle düşünmez, bu düşü düşlerde kalır, gerçekleşemez. Yıldönümüne iki gün kala, anlamsız bir şekilde aniden yaşama veda eder. Bu zamansız ölüm yakınlarını çok üzer. kocasını ise yıkar. Her elbise dolabını açışında daha etiketi bile üzerinde duran o güzelim elbise hüznüle ona bakmakta, kendisini giyecek zarif sahibesini boşuna beklemektedir.

Yaşam hiçbir şeyli ertelemeye gelmiyor sevgili dostlar. **'Ömür'** dediğimiz zaman diliminde hepimizin sayısız **"dün"**leri vardır. Anımsamak istesek de istemesek de onlar bizim ayrılmaz parçalarımızdır. İçini hakıyla doldurduğumuz ya da dolduramadığımız, büyük oranda arzuladığımız biçimde şekillendirdiğimiz ya da şekillendiremediğimiz, acısıyla, tatlısıyla, sevinciyle, hüznüyle, umuduyla, yıkıntılılarıyla bizim olan, içinde biz olan dünler... Bazılarından özellikle kaçmak, kurtulmak, unutmak istesek de bir türlü peşimizi bırakmayan gölge misali dünler...Dünlerde olduğu gibi, yaşamak da olduğumuz **"bugün"**de de biz varız ya da bugün bizim için var. Biz onsuz o da bizsiz olamaz. Ya **"yarın"**, yarın öylemi ya? Bazılarımız için kesinlikle yarın diye bir şeyin olmayacağı acı ama gerçek, ya da yarında bazılarımız olmayacak, olamayacak, yarınla tanışamayacak, yarma merhaba bile diyemeyecek. Üstelik yarın, dün gibi hoyratça harcanacak çoklukta da olmayabilir. Eh, "yarın" denen gerçeğin, böylesine acımasız bir sürpriz için fırsat kollayıp durduğunu bildiğimize göre; doğan güne özlemlerle karışık çapkınca göz kırpmak, sağlıklı geçen her günü, nefes aldığımız her anı ciğerlerimize doldurmak, ağacıyla, çiçeğiyle, böceğiyle, insanıyla, görebildiğimiz ya da göremediğimiz tüm güzellikleriyle dünyayı kucaklamak, sevgimizi, sevgilerimizi haykırmak varken, bu ertelemeler, aymazlıklar, ıskalamalar, nedeni, niçini belirsiz kaçışlar, kovalamacalar. üzerimize abanan kapkara bulutlar da neyin nesi?! Yoksa bugünlerde güneşle aramız biraz bozuk mu?

Hemen şimdi, hiç vakit yitirmeden geçelim elbise dolabımızın başına: kendimiz, karımız, kocamız, nişanlımız ya da her hangi bir sevenimiz tarafından alınmış bir elbiseyi özenle giyinelim, saçımızı başımızı düzeltelim, - bayanlar-yapacağınız makyajla güzelliğinizin altını bir güzel çizin yarın'a inat... Sonra da varalım aynalarımızın karşısına, hakkımızda ne düşündüklerini açık açık soralım. Çünkü onlar, bize yalan söyleyemeyecek kadar dürüst, sayılı dostlarımızdandır. Aynanın yanıtı belli belli olmasına ya, bizler ne düşünüyoruz kendi hakkımızda? Biz bizi nasıl buluyoruz acaba? Barışık mıyız karşımızdaki şu sıcacık yüzle? Yaşam fıskıran ışıllık gözlerle, dudak kenarına ilişiveren gülümseyişle, içimizden mırıldanmakta olduğumuz müzikle, neden daha sık görüşmüyor, dertleşmiyor, özlem gidermiyoruz dersiniz?!

Eh, işte şimdi tam sırası, fırlayalım hemen sokağa; kırlara, parklara, çiçeklere, hayvanlara, insanlara hayata karışalım, sıkı sıkıya tutalım onları, bir daha da hiç bırakmamacasına, dört elle yaşama asılalım... Ardına kadar açılmış ellerimize, en gür sesinizle eşlik etmeyi de sakın unutmayalım. Hiç kimse bizi duymasa da, farkımıza varmasa, bizi umursamasa da, hatta biraz hafife alsa da biz, avazımız çıktığı kadar; "Sizi seviyorum, sizi çok seviyorum." diye bağıralım. Güzel bir yiyeceği damakta duyum-sar gibi, en güzel kokulan yürekte mayalar gibi... En güzel besteleri dokur, en güzel şiirleri okur, en güzel aşkları dünya aleme duyurur gibi... Bir dostun, bir sevgilinin gözlerinde huzur arar gibi doyasıya yaşayalım an'ları, zamana meydan okurcasına yaşayalım...

Yaşam, şu an için en somut gerçektir ama yarın için en soyut düş olabilir. Ertelenmiş duyguları, öfkeleri, düşünceleri, söylenmemiş sevgileri, sevgi sözcüklerini, seveda ve dostluk türkülerini bir an önce adreslerine, hem de ilk ağızdan ulaştırmanın tam sırası; 'Yarın'lar 'bugün'e, bu-gün'ler 'dün'e, 'dün'ler 'keşke'ye dönüşmeden. Çünkü yaşam korkakları sevmez, 'keşke'lerden hoşlanmaz, ertelenmişlikleri ise hiç mi hiç affetmez. Tıpkı, Behçet Necatigil'in unutulmaz dizelerinde söylediği gibi...

* Jeomorfoloğ.

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

SEVGİLERDE

Sevgileri yarınlaraya bıraktınız.

Çekingen, tutuk, saygılı

Bütün yakınlarınız

Sizi yanlış tanıdı

Bitmeyen işler yüzünden

(Siz böyle olsun istemezsiniz)

Bir bakış bile anlatmaya yeterken her şeyi

Kalbinizi dolduran duygular

Kalbinizde kaldı

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek

Yılların telaşlarda bu kadar çabuk

Gececeği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vaktiniz olmadı.

Behçet Necatigil

"ÇIRAKLARIN TATİL KEYFİ 2002"

KAMPANYASI'na bağışta bulunan,

Rıfat Vardar

U. Jale Şengül

Bilkent "Çocuk İşçiliği Kulübü" öğrencileri

Recai Özkan

Pitzer College (ABD)

Rahime Gür'e

teşekkür ederiz.

YAŞAM

Aydın

Emine YILDIZ

Aydın insanlık tarihinin bir ürünüdür. Kendi alanında evrenselliğin hazır lop varolmadığını, sürekli olarak oluşturulması gerektiğini farkedenden evrensel bir teknisyendir.

Aydın olmak; okumuşluk yada bilgililik yada çağdaş görüşlülük gibi veriler yanında kendi kendini aşabilme, sürekli şekilde gelişebilme, yaratıcı yaşam kuralları edinebilme, sınırsız şekilde hoşgörüyü yönelebilmeye, insanlığa reva görülen haksızlıklara, baskılara, eşitsizliklere, sömürülere ve her türlü şiddete ve kısacası insan onurunu zedeleyen her şeye karşı isyan geleneğini 'HUY' haline getirme zorunluluğunun bilincinde olan kişidir.

O her şeyi insana göre ayarlar ve yapar. Yalana karşı savaşıyor. Yalana karşı olan inançları kökünden söküp atar. Bunu yaparken belli bir çevreye değil halk yığınlarına karşı dürüstlüğü ilke edinir.

Medeni cesarete sahip insandır. Medeni cesaret ; bir fikir uğruna savaşmak, aklın üstünlüğünü ve rehberliğini savunmak, geleneksellikten kurtulmak, siyasal ve dinsel baskılara karşı durmak yada halk yığınlarının bağnazlığına ve toplumun ilkel inançlarına kafa tutmak, her koşulda tüm insanlığa (ırk,din, renk, cinsiyet, dil gibi ayrımı yapmaksızın) hizmet amacına sarılmak, bütün bunları yaparken her tehlikeyi göze almaktır.

Bir gün insanların gerçekten özgür,eşit ve kardeş olacakları sosyal bir evrensellik için çalışır. Batının Ortaçağ karanlığından akılcılığa yükselişi epeyce kanlı olmuştur. Kiliseye ve iktidarın zorbalıklarına direnen aydınlar onurlu bir tarih yazmışlardır. Tarihi, bilgi yığınınından kurtararak, safsatılara boyun eğmeyen aydınlar tarihi haline getirmişlerdir.

Batılı aydın aklı öne çıkararak dogmacılığa ve taklitçiliğe hayır diyerek sesini yükseltmiş ve halk kitlelerini bilinçlendirme uğruna ölümü göze alarak gerçekleri haykırmıştır.

İslam aydını diyebileceğimiz insanlar şeriatın dışında gerçek bulunmadığı inancına saplanmışlık, akılcılığa ve çağdaş düşünceye yabancılıkları ve öğrendikleri akılcı bilgileri Kur'an'a uyarlamakla zaman geçirmişler, halkı bilinçlendirmek yerine kendi çıkarlarına sırt çevirir hale getirmişlerdir.

Geriliğin ve ilkelliğin simgesi geleneksellikdir. Daha doğrusu aklın süzgecinden geçmemiş değerlere körü körüne bağlılıktır.

17. yüzyıl düşünürlerinden Sponzoza din kuruluşlarına cephe alan aydınlar arasındadır. Ve şöyle haykırmaktadır: **Tanrı hakkındaki en güvenilir fikre ulaşmak, gerçek anlamda akılcı usullerle mümkündür.'**

Maksim Gorki **'Bir insan için kendi hemcinslerinin yargısına karşı ilgisiz kalmaktan daha büyük ihanet olamaz.'**

Şeriatın vicdan sızlatıcısı emirlerinin yalan siyaseti ile sürdürülmesi bizim aydınlarımızı rahatsız etmez.

Atatürk : **'Biz ilhamlarımızı gökten ve gapten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz.'** der.

insan insanın geleceğidir. Tabulardan ve taklitçilikten kurtulmanın tek yolu akli işlevsel hale getirmek; insanlığa dikte ettirilmeye çalışılan düşünceleri aklın süzgecinden geçirmeden kabul etmemek akla aykırı olan dogmalara karşı acımasız olsa dahi sürekli bir savaş halinde olunması sonucu, insanlık tarihi kan ve savaştan kurtularak gelecekte daha nasıl mutlu yaşanır, onun yollarını arayacaktır.

Kaynaklar:

J.P.S. Aydın Olmanın Sorumluluğu,
İ.A Aydın ve Aydın.

YAŞAM

Ayrıntı

Cihat UYSAL*

Doğa, keşfedildikçe artan gizleriyle, ayrıntılarla doludur. Uygarlık ve onun büyük oğlu olarak algılar hale geldiğimiz teknoloji, kurduğu sayısal tanımlama çabalarıyla ne kadar ayrıntıya girse de, "çözdükçe dolaşan" bir erişilemezliğin içinde hala bocalamaktadır. Benzer bir "çözdükçe dolaşan" da insanoğlunun yeryüzünü kullanmada gösterdiği beceriksizliktir. Öyle ki, erişilen her ayrıntı bizi yeni bir başlangıca getirmektedir. Çok iyimser bir değerlendirmede bile, bugün yeryüzüne egemen olmaya yönelik küreselleşme çabalarında, örneğin besin üretimi dünya ihtiyacının yüzde on fazlası düzeyine çıkmasına karşın, dünyada aç nüfusu artmasını önleyecek bir düzen kurulamadığı sıkça dile getirilmektedir. Yani, ilk bakışta çözümü çok kolay olacakmış gibi gelen, hem de tüm insanlığı ilgilendiren bir ayrıntı yıllardır çözüm beklemektedir. Özetle, insanoğlu için, daha alınacak epeyce yol olduğu görülmektedir.

insanoğlunun doğayı denetimi altına alma yolunda eriştiği gelişmişlik düzeyinin en belirgin göstergesi ayrıntılardır. Günlük yaşantımızın özensiz, gönülsüz, sevgisiz olduğunun en belirgin göstergesi de yine ayrıntılardır, insanoğlu, yaşamını kolaylaştırmak, güzelleştirmek için giriştiği her çabada, çevresini giderek artan bir hızla değiştirme yolunu seçmiştir. Bu değiştirme sürecine, ayrıntıların geliştirilmesi tarihi olarak da bakabiliriz. Öyle ki, ayrıntı barınma ihtiyacından, yemek yemeye; iletişimden, toplu yaşamın yazılı kurallarını oluşturmaya değin bütün çabaların belirleyici ögesi olmuştur. Ne var ki, insanoğlunun bu değiştirme çabasından her zaman insanlık için gelişme sayılabilecek yönde sonuç alınamamıştır. Kim bilir, belki de gelecekte değişimin tüm insanlığın paylaştığı ayrıntılara dönüşmesi ile başlayacak olan süreç uygarlık çağının başlangıcı olarak adlandırılacaktır. Ben kendi adıma, insanoğlunun, bütün yeryüzünü kapsayacak bir iletişimsizliğe girdiği günümüz dünyasına uygar demekte zorlanıyorum. Özetle, sadece umutlarımı sürdürmek istiyorum.

Ayrıntılar bazen üzerinde hiç tartışmadığımız zevkler ve renkler üzerinedir. Ve de eğitim hayatımız boyunca, bunun tartışılmaz olduğuna inandırılmaya çalışıldık. Oysa, bugün biliyoruz ki, renklerin insan üzerindeki etkileri yani, renklerin dili günlük yaşama girdi. Sanatçılar, duyarımızın sınırlarını genişletme ve ona yeni anlamlar kazandırma çabası içinde.

Ayrıntılar bazen da yaşamı kolaylaştıran kurallar üzerinedir. Böylesi ayrıntılar, yöresellikten evrenselliğe doğru önemli bir değişim içindedir. Teknolojinin gelişimine paralel olarak erişilen iletişim olanakları, ayrıntılarda erişilen gelişmişliği öğrenmeyi hızlandırıp kolaylaştırmakta. Bir an önce bu değişimin ayırıcına varmalıyız. Son günlerdeki gelişmeler, teknolojiye gelişmeyi sağlamış insanların bunları bize zorla uygulamasına yol açacağına işaretlerini vermektedir. Bu nedenle, hiç zaman kaybetmeden yaşam biçimimizi, ayrıntıların önemini kavrayan bir yaşam biçimine dönüştürmeliyiz.

Ayrıntı, çağımızda hayranlık uyandıracak bir düzeye erişmiştir. Ayrıntının önemi, onun işlevini, yarattığı sonuçları kavradıkça artar. Ayrıntının önemsenmesi, toplumun gelişmişliğinin, insana verilen önemin de bir göstergesi haline getirilmelidir. Bunun yolu da bıkmadan, usanmadan bu çabaya katılmaktan ve sonuçlarını toplumun tamamına sunmaktan geçer. Bu nedenle, toplumsal amaç ile ayrıntının örtüştüğü bir yapı oluşturulmalıdır. Ülkemizde bu konu, nerede ise tüm toplum katmanları için ivedi bir görev olarak algılanmalıdır. Toplumumuzun geleceğini, bugünden başlayarak önümüzdeki sorunları sahiplenip, onun ayrıntıları ile ilgilenme yoğunluğumuz, başarı düzeyimiz belirleyecektir. Ancak, bunu ayırdedenler, insanlığın gelişimine katkıda bulunabilirler. Yarınlarda, tarihi ve geçmişi ile övünen bir toplum olmanın yolu budur.

*Mimar Y. Müh.

SOSYAL POLİTİKA

Sosyal Devlet Sistemlerinin Reformunda Yerel Boyut

Şenay GÖKBAYRAK *

Bilindiği üzere, Avrupa Birliği ve diğer OECD ülkelerinin sosyal devlet sistemleri ciddi baskılar altında bulunmaktadır. Batı Avrupa ülkelerinin temel sorunu sosyal devlet programlarına bağlı insan sayısının artmasına karşın söz konusu hizmetleri finanse edecek kaynaklarının bulunamaması olurken, A.B.D'de sosyal devlet mantığında sunulan hizmetler oldukça etkisiz ve verimsiz olarak değerlendirilmekte, bireysel güvence ve bu güvencenin sağlanmasında bireye olan vurgu ön plana çıkarılmaktadır. Sosyal devletin karşılaştığı baskılar karşısında, yok olmaktan çok bir yeniden yapılanma sürecine girdiği sıkça vurgulanmaktadır. Bu değişim sürecinde ortaya çıkan uygulamaların temelinde ise, sosyal yardımların ve yüksek işsizlik karşısında artan işsizlik ödeneklerinin maliyetini azaltmak amacıyla, iş-çalışma vurgusunu öne çıkaran sosyal devlet yapılanması bulunmaktadır. Bu stratejilerin ortak amacı, istihdam edilebilirliği artıran ve böylece sisteme olan bağlılığı azaltarak maliyetleri aşağı çeken aktif politikaların uygulanmasını sağlamaktır. Uygulamalar aynı zamanda ücretli iş olanaklarının yaratılmasına yardımcı olan vergi ve yardım programları ile tamamlanmaktadır. Hükümetler bu amaçlara ulaşmak için öncelikle, sosyal devlet kurumlarının hizmet dağıtımını ve yönetiminde radikal sayılabilecek değişimlere gitmektedirler. Bu noktada, söz konusu kurumların yukarıdan aşağıya, esnek olmayan, parçalı ve rekabet yeteneği bulunmayan yapısı ile yukarıda belirtilen amaçlara ulaşamayacağı öne sürülmektedir. Öne çıkan yeniden yapılanma aracı ise dezentralizasyon yani iş temelli sosyal devlet programlarının organizasyonu ve uygulamasında artan oranda yerel nitelikli kurum ve unsurlardan yararlanılması şeklinde olmaktadır.

Finn, iş temelli sosyal devlet stratejisinin gelişimini ve bu gelişimde yerel boyutun artan önemini Büyük Britanya, Amerika ve Hollanda gibi farklı sosyal devlet kültürlerine sahip ülkelerde karşılaştırmalı bir inceleme yaparak ortaya koyduğu çalışmada, öncelikle bu değişimin, incelenen ülkeler düzleminde kamu istihdam hizmetleri ve programlarından başladığını belirtmektedir. Söz konusu reformların temel amacı, değişen istihdam biçimlerine karşı yanıt verebilme isteği, aynı zamanda uzun dönemli işsizliğin neden olduğu sosyal dışlanmanın önlenmek istenmesidir. Bu çerçevede ülkeler kamu istihdam hizmetlerini (PES) dezentralize ederek, söz konusu hizmetlerin sunumunda daha fazla rekabet sağlanmasını teşvik etmek istemektedirler. Bu oluşuma eş anlamlı olarak yerel işbirliği olarak adlandırabileceğimiz, sosyal tarafların ve diğer grupların katıldığı, sorunlara yerel düzeyde somut çözümlerin arandığı bir süreç eşlik etmektedir. Ulaşılmak istenen amaç, sistemlerin etkinliğini artırarak, daha uyumlu(hem işçiler hem de işverenler açısından) bir işlerliğe kavuşturulmalarını sağlamaktır. Performans hedefleri ile uyumlu yönetim anlayışının kurumlar üzerinde yeni baskılar yarattığı savunulmakta ve böylece geleneksel - bürokratik yapıların , yaratıcı, sorun çözücü karakteri ağır basan kurumlar haline getirilmesine çalışılmaktadır. Bu noktada temel çözüm olarak, yerel uyumun sağlanması yönünde yapılanmaların oluşturulması öne sürülmektedir. Hükümetler, sosyal dışlanma ve refah devletine bağımlılığı azaltmak için geliştirdikleri stratejilerin sonuca ulaşması yönünde temel bir engel olan iletişim eksikliğini gidermek için yerel kuruluşlarla birlikte ortak bir gündem yaratmak için önemli çabalar göstermektedirler. Bu anlayış yerel uyuma ve aynı zamanda çeşitli yerel komitelerin gelişimine etki etmekte ve böylece istenilen esneklik sağlanmakta ve sonuçta Finn'in deyimiyle, daha esnek kurumsal düzenlemeler, daha yerel istihdam politikalarının temel unsuru olmaktadır. Bu noktada, yerel boyutun artan öneminden beklenen yararlar şu şekilde sıralanmaktadır: Yerel aktörlerin kendi bölgelerinin sorunlarını tanımlamada ve anlamada temel başvuru kaynağını oluşturmaları, ulusal ve yerel kuruluşların oluşturduğu programların bir bütünlük içinde uygulanması sonucu sinerjinin artması ve politik oluşumların etkinliğinin artmasıdır. Bunun yanı sıra Finn, yerel istihdam programlarının beraberinde getirdiği birtakım dezavantajlı unsurları da sıralamaktadır. Bu noktada söz konusu hizmetlerin etkin işlerliğinin sağlanamaması durumunda bölgeler arasındaki eşitsizliğin artacağı, bu ortaklık anlayışının bazı ortaklar tarafından sorumluluğun diğer ortaklar üzerine aktarılmasına olanak sağlayan kötü kullanımlara yol açabileceği, bu işbirliği anlayışının oldukça yüksek dayanışma yetisi gerektirdiği bunun sağlanamaması durumunda ise istenmeyen başka bir bürokrasinin oluşacağı öne sürülmektedir.

Literatürde yerel ortaklık ya da yeni kurumsal düzenlemelere ilişkin karşılaştırmalı, sistematik değerlendirmeleri içeren çalışma sayısı yok denecek kadar az sayıdadır. Finn'in çalışmasında ise sözü edilen üç ülke bağlamında her ne kadar anlayış farklılığı olsa da önemli gelişmelerin olduğu belirtilmekte, politikacıların yerel alandaki çeşitliliği -ki burada anlatılmak istenen iş gücü piyasaların yapı ve gelişim farklılığı, istihdam biçimleri, sosyal devlet hizmetlerinden yararlanan nüfus yapısının farklılığı ve kurumsal farklılıklardır- kabul ederek, etkili programların sunumunda önemli rol oynadıkları ortaya konulmaktadır. Bu açıdan yerel esneklik, pratik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yerel ortaklığın ortaya çıkışı, ülkeler düzeyinde, yasal statü, formel güçleri, çalışma biçimleri ve uyguladıkları programlar bağlamında birbirinden oldukça farklıdır. Bununla beraber, yerel parçalanmanın üstesinden gelinerek, kurumlar arasındaki uyumun sağlanması gibi bir ortak amaç bulunmaktadır. Ancak uygulamada ortaya çıkan sorunlara yönelik yapılan analizlerin azlığı, söz konusu yerel ortaklık anlayışının olumlu ya da olumsuz yönde değerlendirilmesi açısından ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu konuda OECD ülkeleri çerçevesinde yapılan bir çalışma bu programların etkin bir değerlendirme sistemlerine sahip olmadığını özellikle Avrupa düzleminde bu konuya ilişkin olarak yeteri veri bulunmadığı buna karşın Amerika ve Kanada'da bu konu üzerine yapılan

çalışmaların hem nitelik hem de nicelik açısından daha gelişkin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu iki ülkede on yılı aşkın süredir uygulana programlardan elde edilen sonuçlar genellikle olumlu olmakla beraber bir çok insan klasik refah devleti yönündeki anlayışı sürdürmektedir. Farklı yaklaşımlar farklı sonuçları üretmekte, iş arama yardımları, meslek kulüpleri, temel eğitim ve işe yönelik eğitim gibi kavramlara ilişkin olarak kullanılan yaklaşımlar olaya ne yönden bakıldığına bağlı olarak değişmektedir. Yönetim ve kaynak sorunu ise yerel uygulamaların can alıcı noktalarını oluşturmaktadır. Finn, tüm bu süreci ortaya koyduktan sonra, çalışmasında iş temelli sosyal devlet anlayışının en iyi sonuçlarının, yerel ve bölgesel koşullara uygun, yerel grupların katıldığı ve ekonomik konjonktürün koşullarına uygun olarak püsturulan esnek programların politikacılar tarafından sürdürülmesine bağlı olduğunu açıklamaktadır.

Finn'in üzerinde önemle durduğu yerleşme olgusu, son dönem sosyal devlet sistemi ve sosyal devlet hizmetlerine ilişkin literatürde oldukça sık tartışılmaktadır. Bölgelerin kendi özellik ve gereksinimlerine uygun yapılanmalar geliştirmelerinin bir takım kazanımları olmakla beraber, ulusal- yerel dengenin tam olarak sağlanmaması ve bütünlüğün bozulması durumunda söz konusu kazanımlar ciddi kayıplara dönüşecek potansiyeli içlerinde taşımaktadır. Bu nedenle ulusal-yerel dengenin iyi kurulması ve bu yönde yapılanmaların oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada da yerleşmeye ne anlam yüklenildiği de, uygulamaların niteliğini belirleyen temel bir unsur olmaktadır.

Kaynak:

Finn. Dan. 'Welfare to Work: The Local Dimension', Journal of European Social Policy, Vol:10. No:1, February 2000.

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Araştırma Görevlisi Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllü

YÜREĞE SESLENENLER

Şair yüreğe söyler sözünü.
Yıldızlara bakarken
Güneşin ilk ışıklarını salıverdiği saatlerde
Sabahı müjdeleyen kuş cıvıltıları arasında
Zifiri karanlıklarda yalnızlığın yalçınlığında söyler.
Bulutlara kuş kondurur
Düş kondurur şair.
Ateş düşürür yüreğine
O ateşi volkan yapar yanardağ misali.
Martı çığlıklarının
Karnavala çevirdiği sahillerde,
Rüzgarların köşe kapmaca oynadığı
Tırmanılasi zirvelerinde dağların
Çalı çırpı arasında büyümüş
Kır çiçeğine dokunurken,
Evsiz çocukların üşüyen bakışlarıyla
Göz göze geldiğinde söyler.
Bir ıslık duyar düşünde,
Uyandığında ıslık ıslık dökülür sözcükler
Melodisi peşinden koşar dilerinin.
Bir yürekten çıkarır
Bin yüreğe sığmaz olur söyledikleri
Sevgi alır, sevgi verir şair
Budur onun en iyi bildiği.
Şair yüreğe söyler sözünü
Çözmek için mührünü dudakların
Eritmek için buz dağlarını
Suların buluşması
Sevdağların kavuşması için söyler
Akıtamazsa sözcük nehrini
Sığmaz olur kabına, taşar
Şair güler, şair ağlar
Kafeslerdeki tüm kuşları özgür bırakır
Kanatlarına yükler şiirlerini.
Kulak ver dinle cıvıltılarını
Kim bilir hangi şairden bir şiir fısıldarlar.

Sabahat Darıcı Çelikcan

KADIN

9 Mart Dünya Kadınlar Gününde Tüm Kadınlara Selam Olsun

Oya FİŞEK*

Tarih kitaplarına bir bakın ya da okullarda okuduğunuz tarihi anımsayın. Kadından hiç söz ediliyor mu? Sanki o tarihlerde o toplumda kadınlar yok. Sanki toplumlarda birşeyler değişirken, mücadeleler yapılırken, kısacası tarih oluşurken, toplumun yarısını oluşturan kadınlar hiç yaşamamış gibi. Kadınların kendi hakları uğruna verdikleri savaşımı, toplumsal, ekonomik ve yasal konumun değişmesindeki katkısını yeni yeni araştırmaya bilim kadınları.

Osmanlı toplum yapısında kadın tam anlamıyla bir kuldu. Hoş erkek de özgür değildi. O da devletin kuluymdu. Ama her şeyde olduğu gibi, kadın katmerli kuldu. Hem devletin, hem erkeğin kulu. Derken 3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat Fermanı yayınlandı. Bu fermanın hiçbir bölümünde kadın yine yoktu. Yoktu ama, özgürlük rüzgarı esmeye görsün bir kez. Az da olsa kadınların da yüreklerine, beyinlerine doldu özgürlük tohumları ve az da olsa sesler yükselmeye başladı. 1847'de irade-i Seniye çıkarılarak İstanbul'daki avrat pazarları kapatıldı. Yani kadınlar, at, eşek, koyun gibi pazarlarda satılmayacaktı artık. 1891 yılında ise Sultanın buyruğu Şeyhülislam efendinin lütfuyla, Müslüman kadınların nasıl giyineceği, nerede nasıl hareket edeceğini belirleyen bir genelge yayınlandı. Ama sınırlar da hemen kondu.

"Kadınlar sokağa çıkabilir. Ancak, işlek caddelerde, genel yerlerde bulunamaz. Dükkanlara girip çıkamaz, gruplar halinde toplanamaz. Gezinmek isteyen kadınlara bir şey denmemekle birlikte şeriat ve Müslüman edebinin buyurduğu peçeyi en ufak bir şekilde aralayıp erkeklerde şehevi duygular uyandıramaz."

Tanzimat Fermanı'nın en büyük eksikliği eğitim. inandırıcı gibi değil ama Tanzimat Fermanı'nda eğitim yok. Neyse ki bu eksik, kısa bir süre sonra farkedilmiş. 1845 yılından başlayarak mesleki ve genel eğitime önem verilmeye başlanmış. Şimdiki Milli Eğitim Bakanlığı gibi bir bakanlık kurulmuş. 1856 yılında yayınlanan Islahat Fermanı'yla "her okulun, herkese açık olduğu, azınlıkların kendi kültür ve yazılarını okullarda okutabilecekleri" belirtilmiş. Peki herkese açık olan okulların kapıları kız çocuklarına açık mıydı? Hayır. Kız çocukları, o "herkes" kapsamına girmiyordu, ilk kız ortaokulu Çevri Kalfa, 1862 yılında Sultanahmet'te açılana dek kızlar okula gidemedi. Çevri Kalfa rüştiyesi, yani ortaokulu açıldığı gün Takvim-i Vekai gazetesinde bakın neler yazıyordu :

"Bir ülkenin yaşaması aldığı eğitime bağlıdır. Şimdiye dek açılan mekteplerde erkek çocuklarımız bilgi ve kültür aldı. Oysa, kızlarımızın da bundan yararlanması hem gerekli, hem de borçtur. Kızlarımızın iffet sahibi ve itaatkar olmaları gereklidir. Bunu elbette analar, babalar verir. Ama ilim irfan sahibi olabilmeleri için okul şarttır. Hayat mücadelesinde yorulmuş kocalarına yardımda bulunmaları için de bu gereklidir. "

Saffet Paşa'nın Milli Eğitim Bakanlığı zamanında ise ilköğretim, kız ve erkek çocuklar için zorunlu hale getirilmiş. Ama "kızlar ve erkekler asla birarada olmayacaklar" diye not düşülmüş. Gelin görün ki, kız okulları bir başka sorunla karşılaşmış. Bu kızlara kim eğitim verecek? Erkek öğretmen olmaz. Neden ? Kızların namusu, iffeti elden gider. Bence kızlar kadar erkek öğretmene de büyük hakaret. Neyse, sonunda 60 yaşından büyük erkek öğretmenler derslere girmeye başlamış. Bu arada da kız öğretmen okulu, görkemli bir törenler Milli Eğitim Bakanı Saffet Paşa'nın konuşmasıyla açılmış.

"Çocuklarımızı doğduğu andan başlayarak eğiten kadınlardır. Bu nedenle erkeklerin bilim ve kültür sahibi olmaları ne kadar gereklirse, kadınlar için de gereklidir. Bazı erkekler, "kızlar okuyup başımıza bela olur" diyorlarmış. Bu ne biçim mantık efendim. Erkekler okuyup baş belası mı oldular yani?! Bir de şöyle düşünün. Hesap işlerinden anlayan, yazı yazan, size kitap okuyan bir karınız olsa, ne rahat ederiniz değil mi?"

Ne diyeceğimi bilemiyorum. Bu konuşmanın yorumunu size bırakıyorum. Yalnız önemli olan bir şey var, o da kadınların öğretmen olma haklarını almaları. Tabii bunun arkası geldi. 1915 yılında, kadınlar, edebiyat ve fen fakültelerine girdi. Edebiyatta 8, matematikte 3, biyolojide 10 kadın dişe diş mücadele sonunda fakülteye girdi ve mezun oldu. Özellikle matematik bölümündeki Fitnat hanımın bölüm birincisi olması günlerce olay oldu. Nasıl olur da, bir kadın, hem de matematikte erkekleri geçer ?!

Öteki fakültelelere gelince... Hukuk fakültesi 1921 yılında, tıp fakültesi ise 1922 yılında kız öğrenci almaya başladı. Dikkat ederseniz, onlarca yıl geçiyor, bunların olması için.. 1839 yılında küçük kıpırtılarla başlayan kadınların eğitim sürelerine katılımı, kadının fakülteye girmesine kadar varıyor. Bu arada kız öğrenciler 1920 yılında alınmadıkları Darülfünun-u Şahane Okulu'na topluca gidip erkeklerle yanyana oturuyorlar. Bu baskından sonra 1921 Eylülünde özellikle üniversite öğreniminde kadın-erkek ayırımı sona eriyor. İş yaşamına kadınların girmesine gelince.. Savaşlar ve özellikle 1. Dünya Savaşı'nın etkisiyle erkekler çalışma yaşamından uzaklaştıkça, toplumda açlık ve sefalet arttıkça, kadınlar iş yaşamına girmeye başlamışlardır. Nicel açıdan fazla bir önemi olmasa da, bu olgunun nitel değeri yadsınamaz. Çünkü, kadının iş yaşamına az da olsa girmiş olması daha sonraki yıllarda, ona geri dönülemeyecek kazanımlar sağlamıştır. 1916 yılında İstihlak-i Milli Kadınlar Cemiyeti kuruluyor, ilk kuruluşunda 15 olan çalışan kadın sayısı, kısa bir süre sonra 200'e yükseliyor. Bu kadınlar, terzi atölyelerinde savaşan askerlere çamaşır dikmeye başlıyor. Yine aynı tarihlerde Enver Paşa'nın torunu Naciye Sultan'ın korumasında İsmail Hakkı bey tarafından bir dernek kurulmuş. Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi... Derneğin amacı, "Kadınları namuslu bir şekilde hayatlarını kazandırmaya alıştırmak". İşin garip tarafı, her ne kadar dernek bir kadının koruyuculuğunda ise de, kurucularının tümü erkek. Ama 1,5 ay içinde bu derneğe 14 binden fazla kadının başvurduğunu düşünürsek, ne denli önemli bir işlev yerine getirdiğini anlarız.

"Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi", çalışan kadınlar için bir marş yazdırıp, besteletmiş. Kadınlar her gün işe başlamadan bu marşı hep bir ağızdan söylüyorlarmış:

*Bizden de var artık alim, şair, işçi
Makineleri bizler de çalıştırıyoruz
Bizler de her şeyi üretiyoruz.*

*Aklımız, ellerimiz, gücümüz bizim de var.
Kadınlar neden eksik olsun erkeklerden.*

Kadınlar vardır... Kadınlar her yerde.

İşte dönüyor çarklar, dişliler, makineler

İşçi kadınlar yürüyün, iş başına..

İşçi kadınlar üretin durmadan

İşçi kadınlar çalışın vatan millet uğruna.

O dönemde kadın nüfusunun ne kadar olduğu bilinmiyor. Çünkü askere alma ve vergilendirme amacıyla yapılan sayımlarda kadınlar yok sayılıyor. 1900'lü yıllarda da bu böyle. Şimdi sizlere sunacağım veriler, İstanbul Fransız Ticaret Odası'nın verileri.. Fransız Ticaret Odası'nın 1900 tarihli aylık bültenine göre, Sivas ve yöresinde yaklaşık 10.000 dokuma tezgahı var. Bu tezgahta çalışan kadınlara günde 20 para ile 1 kuruş arasında ücret ödeniyor.

Uşak'ta ise dokuma tezgahı sayısı 1 200.

1908'e geldiğinde Osmanlı imparatorluğu'nda 250 000 işçinin olduğu, bunların 70-75 000 kadarının kadın olduğunu görüyoruz. Ne hızlı bir gelişme değil mi? Yıl 1915. Fabrikalarda, dokuma tezgahlarında çalışan kadınların sayısı erkeklerden fazla : % 55,5. Tabii bunun nedeni savaş. Erkeklerin cepheye gitmesiyle boşalan yerleri kadınlar dolduruyor. Matbaacılık ve kağıt ürünlerinde, kibrit, sabun, sigara, konserve, iplik, dokuma kısacası her iş dalında kadın işçiler var.

Derken savaş bitiyor ve erkekler dönüyor. Ama kadınlar, kazandıkları hakları kaybetmemek için ellerinden geleni yapıyor. Özellikle dokuma sanayiini bırakmıyorlar. Tabii bu iyimser yaklaşım. Bazı araştırmalarda ise, "Düşük ücret verildiği ve kadınların ev işlerinin uzantısı olduğu için, erkekler, savaştan sonra bu iş dalını kadınlara bırakmıştır" deniyor. Öyle ya da böyle, kadınların çalışma yaşamına girmesi yalnız ekonomik bağımsızlığı getirmemiştir. Kafesin arkasından kurtulmuş; bir çok konuda, özellikle de hak arama konusunda bilinçlenmesini sağlamıştır.

O tarihlerde çıkan gazetelerden bir haber sizlere: "23 Haziran 1908 sabahı 50 kadar kadının başlattığı eylem, un vurguncularının ve onunla işbirliği yapan belediye başkanının canlarını kurtarmak için kaçışlarıyla son bulmuştur. Kadınlar, kendilerine un vermeyen stokçulardan unlarını alıp evlerine dönmüşlerdir. Bütün bunlar kadınların çalışmaya başlamasıyla oluyor bence... Kadını sokağa bırakırsan, hele hele bir de para kazanmasına izin verirsen, onca erkeğin koruduğu belediye sarayına girmeye cüret eder. Ne günlere kaldık rabbim ?!"

24 Temmuz 1908 tarihli bir haber daha sizlere... "Kadınların çalıştığı Bursa dokuma fabrikasında ve İzmir tütün fabrikasında kadınların başlattığı grevler hızla öteki fabrikalara da sıçramıştır. Neymiş az ücret alıyorlarmış. Daha dün kadar bir kuruşları bile olmayan, erkeklerinin eline bakan şu kadınların aç gözlülüğüne bakın ?! Boşuna "karısını dövmeyen dizini döver" dememişler. Bir an önce, tedbir alınmazsa, bu kadınlar tepenize çıkar alim Allah."

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yeterince temsil edilmeyen kadınlar, eski Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde.

Evet, kadın çalışma yaşamına girdiği andan itibaren, sorgulamaya, hak aramaya da başlamıştır. Kadının, kadınlık görevlerini sorgulaması ona yeni ufuklar açmıştır. Yalnız fabrikalarda değil, her iş dalında çalışmaya başlamıştır. Ticaretten, öğretmenliğe, yol yapımından fotoğrafçılığa, hemşirelikten erkek berberliğine, tiyatro sanatçılığına kadar her dalda yasakları zorlamaya yıkmaya başlamıştır. 1918 yılında da Fatma Hasene, Fatma Zehra, Ayşe izzet hanımlar birleşip, kadınlardan meydana gelen ilk anonim şirketi kurmuşlardır. Fatma Naciye hanım ilk kadın fotoğrafçı olarak kadın tarihinde yerini almıştır. Peki kolay mı olmuştur bu? Tabii ki hayır. Naciye hanımın her gün fotoğrafhane levhası indirilmiş, camları taşlanmış. Ama yılmamış, önce kadınlar sonra başı sıkışan erkekler bile gelip resim çektirmişler Fatma Naciye hanıma. Sultan Reşad'ın torunlarına haftada iki kez fotoğrafçılık dersi versin diye saraya bile davet edilmiş.

Kadınlar her dalda olduğu gibi askerlik konusunda da eylemler yapmaya başlamış. "Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi" aracılığıyla, askerlik yapmak için başvurmuşlar. Sonunda 8 Şubat 1918 tarihli Vakit Gazetesi'nde Birinci Ordu-i Hümayun birinci kadın taburuna alınacak kadınlar için bir çağrı çıkarılmak zorunda kalınmış.

Onlar ilkleri gerçekleştirdiler. Onlar, şair Aysel Günay'ın Savaşçı Kadının Türküsü şiirindeki kadınlardı:

*Ateşler sönmemeli
Çünkü ilk ateşi yakmanın bedeli çok ağır
Yıkın putları birer birer
Medet ummayın köhnemiş kafalardan
En yüksek sesinizle konuşun
Her dediğinizi duymalı herkes
Karanlıktan korkmayın yürüyün üstüne
Unutmayın,
Direnmek yetmez, saldırmalısınız hayata
İlk ateşi bizler yaktık,
Sizler çoğaltmalısınız.*

Evet, ilk ateşi onlar yaktı. Bizler çoğaltmalıyız. Unutmayın sevgili kadınlar: Dünya nüfusunun yarısından çoğu kadın.

- Ama hâlâ çalışan kadınların sadece % 19'u sosyal güvenlik şemsiyesi altında.
- Hâlâ aynı işi yapsalar da erkeklerle aynı ücreti alamıyorlar.
- Hâlâ kadınların yönetime katılım oranı % 0,78.
- Hâlâ okuma yazma oranı kadınlarda erkeklere oranla çok düşük.
- Hâlâ töre yasalarıyla kadınlar öldürülüyor.

- Hâlâ dünyanın toplam gıdasının % 50'sini, Afrika'nın gıdasının % 80'inini kadınlar üretiyor. Ama, kadınların geliri Dünya gelirinin onda biri. Ve onca çalışmalarına karşın Dünya'nın tüm mallarının yüzde birine sahip.
 - Hâlâ, dünyanın tüm işinin üçte ikisini yapan kadınlar, kimi yerlerde erkeklerin yarı ücretine, kimi yerlerde yüzde yetmiş ücretine çalışıyor. Ama bu çalışmasının binde biri karşılığını bile alamıyor, ikinci sınıf vatandaş olmaktan kurtulamıyor.
 - Hâlâ, kadınların % 79'u şiddete uğruyor.
 - Hâlâ, karar mekanizmalarında kadın yok denecek kadar az yer alıyor.
- Yani yapmamız gereken çok şey var. Yolumuz uzun durmak yok. Yıllar önce ilk ateşi yakan kadınların ateşlerini çoğaltmamız gerek. 9 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde tüm kadınlara selam olsun.

**Dünyadaki tüm kadınlar
Doldurdular yüreğimi,
Kimi sarı, kimi kara
Kimi kumral, kimi kınalı saçlı.
Mavi, ela, kara, yeşil gözlerinde
Sıcacık sevgileriyle
Gelip oturdular yüreğimin tam orta yerine
"Yeter artık" dediler
Niye binbir çirkinlik?
Niye savaş ?
Niye açlık ?
Niye haksızlık ?
Niye sömürü ?
Tek tek topluyoruz silahları... Yok ediyoruz.
Tek tek topluyoruz insanların içindeki güzellikleri
Tek tek topluyoruz renkleri.
Biz dünya kadınları topluyoruz hepsini
Kucak kucak...
Bir bakacaksınız bir gün
Kucak kucak topladıklarımızı
Savuracağız tüm dünyaya. G
üzellikler, barış ve binlerce çiçek dolduracak
Dünyayı.
Sonra,
Sevgimizi yükleyeceğiz "Merhabamıza".
Katacağız rüzgarların önüne.
Bu sevgi dolaşacak tüm evreni.
Bu "merhaba" başka
Barış kadınlarının "merhaba"sı.**

* Programcı. Eğitimci
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Başkanı

ÇOCUK EMEĞİ

Çocuk İstismarında Farklı Bir Boyut: Çalışan Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı

Doç. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI^(1,2) - Dr. Burcu EŞİYOK⁽¹⁾

Dünya Sağlık Örgütü'nün 1985 yılında yapmış olduğu tanıma göre; çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarıdır⁽¹⁾. Çocuk istismarı genel olarak fiziksel, cinsel ve duygusal olarak 3 alt gruba ayrılmakla birlikte çalışan çocukların psikososyal gelişim ve sağlık açısından risk altında buldukları^(2,3,4,5) göz önüne alındığında ekonomik istismarın da söz konusu olduğu görülmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından 1999 yılında yapılan "**Çocuk İşgücü Anketi**" sonuçlarına göre kurumsal olmayan sivil nüfusun %25.4'ünü 6-17 yaş grubu çocukların oluşturduğu, bunların da %10.2'sinin ekonomik faaliyette bulunduğu tahmin edilmektedir⁽⁶⁾. Çocuk iş gücü Anketi ile cinsiyetlere göre çalışan çocukların hangi sektörlerde ve hangi çalışma koşullarında çalıştığını, sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri, şu andaki ve gelecekteki beklentilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Anket verilerine bakıldığında kız ve erkek çocuklar arasında çalışma nedenleri, çalıştıkları sanayi kolları, çalışma ve okulu bırakma nedenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuş ve bu farklılıkların çalışan çocuklar arasında cinsiyet ayrımcılığı açısından ek bir istismar kaynağı olduğu belirlenmiştir. Kız çocuklarının sadece çalışmalarından dolayı değil aynı zamanda çalışma nedenleri, çalışmak zorunda bırakıldıkları ya da yönlendirildikleri alan açısından da istismar edildikleri görülmektedir.

Ülkemizde 6 yaş ve üstünde ekonomik faaliyette bulunan çocukların toplam istihdam içindeki oranı % 7.5'dir. 6-17 yaş grubu çocukların %78.8'i okula devam etmektedir. Kız çocukların okula devam etmeme oranı erkeklere oranla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir (Tablo 1, p<0.000). Aileler kültürel ve ekonomik nedenlerle kız çocuklarından çok erkek çocukların eğitime öncelik vermektedir. Dünyada 6-11 yaş grubu yaş grubunda eğitimden yoksun kalan çocukların %60'ını kız çocukları oluşturmaktadır. 8 yıllık zorunlu eğitim öncesinde okullaşma oranı kızlarda %85.0, erkeklerde %91.5 iken ortaokula geçiş oranı kızlarda %53.0, erkeklerde %72.8 olarak belirlenmiştir⁽⁷⁾. Yapılan bir araştırmada çalışan çocukların %58.6'sının ilkököl ve altında eğitim düzeyinde, %38.1'inin ise ortaokuldan mezun ya da terk olduğu bildirilmiştir (8). Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrenimine devam etmeyen çocukların büyük kısmı ya ekonomik bir faaliyette istihdam edilmekte ya da ev işlerinde çalışmaktadır. Ekonomik bir faaliyette bulunan çocukların % 61.8'ini erkekler, % 38.2'sini ise kızlar oluşturmaktadır. Her ne kadar çalışan çocukların çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu bildirilse de yapılan çalışmalarda kızların ev ve çevresindeki ücretsiz aile işçiliğinin dikkate alınmadığı belirtilmektedir⁽³⁾.

6-17 yaş grubunda okula devam etmeyen çocukların okula gitmeme veya okulu yarıda bırakma nedenleri arasında ilk sırayı "çocuğun okula ilgi duymaması", ikinci sırayı ise "okul masraflarının yüksek olması" alırken, cinsiyetlere göre incelendiğinde "ailenin izin vermemesi nedeniyle okula devam edememe"nin payının erkekler için %2.4, kızlar içinse %9.9 olması ilgi çekicidir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin temel ilkelerinden biri cinsiyetler arası ayrımcılığın yok edilmesi olmasına karşılık yaşamın pek çok alanında kadınların ikinci planda tutulduğu bilinmektedir. Pek çok ülkede aileler kız çocuklarına daha baskıcı davranmakta ve erkek çocuklarını üstün tutmaktadır⁽⁷⁾. Kuşkusuz bu, aynı sözleşmede yer alan eğitim hakkının da göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Okula gönderilmeyen kız çocukları; ailenin gelirin katkısına bulunmak, çeyiz hazırlamak, ailenin daha küçük ya da daha büyük bireylerine bakmak gibi sorumlulukları yüklenmektedir. 1994 Çocuk İş Gücü Anketi sonuçlarına göre; kız çocuklarında okuldan ayrılma nedenleri arasında okul masraflarının yüksekliği, küçük kardeşlerine bakma zorunluluğu, ev işlerine yardım etme zorunluluğu, ailenin izin vermemesi durumları erkeklere göre daha fazla oranda iken, erkeklerde okula ilgi duymama, ev halkının ekonomik faaliyetine katkıda bulunma ve ücretli çalışma zorunluluğu daha ön planda yer almaktadır⁽⁹⁾.

Genel olarak okula ilgi duymayan ve okul masrafları yüksek olan çocukların çalışarak aileye destek olması, iş ve meslek öğrenmesi gündeme gelmektedir. Ekonomik işlerde çalışan aynı yaş grubundaki çocukların çalışma nedenlerine bakıldığında (Tablo 3); ev halkı gelirin katkısı (% 38.4), ev halkının ekonomik faaliyetine katkıda bulunma (% 19.8) nedenlerinin ilk sıralarda olduğu görülmektedir, iş ve meslek öğrenme amacıyla çalışma (%10.3) ancak 4. sırada gelmektedir. Çocukların kendilerinden çok ailelerinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalıştıkları, iş ve meslek öğrenme amacının gözetilmediği görülmektedir. Yapılan bir araştırmada çalışma nedenleri sıralamasının ekonomik gerekçe (%37.7), meslek edinme istemi (%22.0), okumaktan hoşlanmama (%20.5) şeklinde olduğu bildirilmiştir⁽¹⁰⁾. Burada özellikle altı çizilmek istenen durum; kız çocuklarının iş ve meslek öğrenme nedeniyle çalışma durumunun erkeklere oranla istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olmasıdır (p<0.000). Bu sonuç da kızların meslek öğrenmekten çok para kazanma amacıyla çalıştıklarını ve bu şekilde iki defa istismar edildiklerini destekler bir bulgudur. Konfeksiyon atölyelerinde çalışan kız çocuklar arasında yapılan bir araştırmada, salt ekonomik kaygılarla çalışanların oranının % 60.0 olduğu bildirilmiştir⁽¹¹⁾.

Erkek ve kadınların yaş gruplarına göre iş gücü katılım oranları incelendiğinde çalışma hayatına başlarken 1.7 olan erkek/kadın oranının yaşla birlikte erkekler lehine 3.3'e kadar arttığı görülmektedir (Tablo 4). Bu bulgu toplumumuzda kadınların rolünün evinin kadını ve anne olduğunu destekler niteliktedir. Kızlar para

kazanıp "çeyiz hazırlama" ve "aileye destek olma" amaçlı başladıkları çalışma hayatına, evlenme çağına geldiklerinde "evinin kadını ve çocuklarının annesi olma" nedeniyle veda etmektedirler. Ancak daha sonra çeşitli nedenlerle çalışma yaşamına dönmek isteyen evli/dul, çocuklu/çocuksuz kadınlar yaşlıları olan erkeklerden farklı olarak meslek bilgileri ve deneyimi az emekçilerdir. Kuşkusuz bu da konum ve ücret olarak daha düşük düzeylerde kendilerine yer bulmaları anlamına gelmektedir.

Ülkemizdeki 6-17 yaş grubu çocukların ekonomik işler ve ev işlerindeki çalışma durumuna bakıldığında erkek ve kız çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir (Tablo 5, $p < 0.000$). Erkeklerin %43.9'unun ekonomik işlerde çalışmasına karşılık kızların %84.8'i ev işlerinde çalışmaktadır. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdü Enstitüsü'nün araştırmasına göre çalışan her 4 kadından birinin 6 yaşından küçük çocuğu olduğu, çocuğun bakıcılarına bakıldığında %11.0'lık bir oranla ablanın 3. sırada yer aldığı, baba ve ağabeyin çocuk bakımına ilişkin rollerinin sınırlı olduğu saptanmıştır⁽¹²⁾. Bangladesh'de yapılan bir çalışmaya göre kızlar ev işlerinde erkeklerden daha fazla yer almakta ve bu sorumlulukları yaşla beraber artmaktadır. Yine bu çalışmada çocukların ev işlerine katılımını ekonomik şartlardan çok kültürel faktörlerin belirlediği, özellikle çalışma kararlarında cinsiyet ve yaşa bağlı kanılardan etkilenildiği saptanmıştır. Yetişkin ev halkı üyeleri kızların ev işlerinde gelişmelerinin çok daha önemli olduğuna ve kızlarının gelecekteki ev ile ilgili işleri için hazırlanmaları gerektiğine inanmaktadırlar. Erkek çocukların ise büyüdüklerinde ev işleri ile ilgili herhangi bir görev ya da sorumluluk almaları beklenmediğinden bu işleri öğrenmeleri gereksizdir⁽¹³⁾.

Tarım sektöründe çalışma oranı çalışan çocuklar genelinde %57.6, erkek çocuklarda %46.3, kız çocuklarda ise %75.8'dir (Tablo 6). Kız çocukları erkeklere oranla daha çok tarım sektöründe çalışmaktadır ($p < 0.000$). Çocuk emeğinin büyük bir kısmının tarımda kullanıldığı bölgenin Asya olduğu bilinmektedir. Hindistan'da çocukların %85.0'ı tarım ve tarımla ilgili işlerde çalışmaktadır⁽¹⁴⁾. İLO'ya göre bu oran %70.0-74.0 civarındadır. Kız çocukların büyük bir bölümünün tarım sektöründe çalışması da İLO'nun verileri ile uyumludur⁽³⁾.

Ekonomik işlerde çalışan çocukların cinsiyetlerine göre işteki durumlarının dağılımına bakıldığında; kızlarla erkekler arasında ücretsiz aile işçisi olarak çalışma açısından istatistiksel olarak önemli derecede farklılık görülmektedir (Tablo 7, $p < 0.000$). İLO'ya göre çalışan çocukların yaklaşık %70.0'ı ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta, özellikle kırsal bölgelerde erkeklerle kıyaslandığında çok daha fazla sayıda kız çocuğu ücretsiz aile işçisi konumunda bulunmaktadır. Yine kız çocukların, erkeklere göre daha uzun süre ile çalıştığı ve aynı işi yapan erkeklerden daha az kazandığı saptanmıştır⁽³⁾. Ülkemizde çocukların daha düşük ücret ve daha zor şartlarla çalıştıkları bilinmektedir⁽⁵⁾. Çocuklar özellikle tarım alanında aile biriminin bir parçası olarak ailenin kazancını arttırmak için çalışmaktadır. Bu noktada çalışan kızların %75.8'inin tarım alanında çalıştıkları unutulmamalıdır.

Her ne kadar bulgularımız içinde yer almasa da çocukların kazançlarını değerlendirme şekli de istismarı destekler bir bilgidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu'nun 3479 çocuğu kapsayan araştırmasına göre; çocukların %38.5'i kazandığı paranın tamamını, %35.5'i ise bir kısmını ailesine vermektedir. Yani çocukların yaklaşık %75.0'ı ailesine şu veya bu şekilde katkıda bulunmaktadır (8). 1994 yılında yapılan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre kızların dörtte üçünün gelirinin tamamı ailesine gitmektedir⁽⁹⁾.

Okula devam etmeyen ve ekonomik bir faaliyette çalışan çocukların % 32.2'sinin, okula devam edip aynı zamanda çalışan çocukların ise %89.5'inin şu anda sadece okula devam etmek istemesi oldukça dikkat çekicidir. Çocuklara geleceğe ilişkin beklentileri sorulduğunda ise; okula devam etmeyen ve ekonomik bir faaliyette bulunan çocukların %28.8'i iyi bir işte çalışmak istediklerini, % 26.1'i ise sadece okula devam edip, eğitimlerini tamamlamak istediklerini belirtirken, hem okuyup hem çalışan çocukların ise %82.3'ü gelecekte okula devam edip, eğitimlerini tamamlamak istediklerini belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi çocuklar çeşitli sosyoekonomik nedenlerle ayrılmak zorunda kaldıkları eğitimlerine hem içinde buldukları anda hem de gelecekte devam etmek istemindedirler. Bunun yanısıra eğitimlerine devam edemeyenlerin daha iyi bir işte çalışma özlemleri görülmektedir. Kültürel ve ekonomik gerekçelerle iş hayatına meslek öğrenmekten çok geçici bir süre için maddi kazanç sağlamak amacıyla giren kız çocuklarının bu istemlerine ulaşmaları daha güç görünmektedir.

Sonuç olarak, 1999 Çocuk İşgücü Anketi incelendiğinde saptanan bu bulgular ışığında çocukların çalışması yanısıra çocuğun cinsiyetinin de bir istismar kaynağı olduğu açıkça görülmektedir. Bu istismarın etkileri ise uzun dönemde ortaya çıkmaktadır. Kız çocuklarının kültürel ve sosyoekonomik nedenlerle, toplumun belirlediği role uygun, aileye ve kendi çeyizine parasal açıdan katkısı olacak, iyi bir eş ve anne olması için, seçilen işlerde meslek öğrenme amacı gütmeyen çalışıp ileri yaşlarda iş hayatından çekilmeleri, niteliksiz emek olarak kalmalarına neden olmaktadır. Kadınların niteliksiz emek konumunda olmalarının en üzücü sonuçlarından biri hiç şüphesiz çocuk işçi kısır döngüsünün kırılmamasıdır. Kadınların çalışmaması ya da yeterince gelir getiren işlerde çalışmaması ailenin ekonomisine ek gelir getirecek kişilerin olmasını gerektirmektedir. Her ne kadar çocukların çalışmasını engelleyecek ve çalışanların konumunu iyileştirecek düzenlemeler yapılsa da altta yatan kültürel ve ekonomik nedenler gözardı edilmemelidir.

Kaynaklar

1) Polat O, Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu. Çocuk Forumu Eki 1998: 1(1):1-31.

- 2) Baybuğa MS. Sokakta Çalışan Çocukların Psiko-sosyal ve Sağlık Durumlarına Bir Bakış. Çocuk Forumu 2000; 3(3):36-40.
- 3) Ashagrie K. Statistics on VWorking Children and Hazardous Child Labour in Brief. <http://www.ilo.org/public/english/standards/ipecc/simpoc/stats/child/stats.htm>
- 4) McKechnie J, Hobbs S, Lindsay S, Lynch M, VWorking Children: The Health and Safety Issue. Children&Society 1998; 12:38-47.
- 5) Fırat M. Çalışan Çocukların Durumu Bulgular Öneriler. Çocuk Forumu 1998: 1(2):12-20.
- 6) Çocuk İşgücü Anketi Ekim 1999. <http://www.die.gov.tr./TURKISH/SONIST/ISGUCU/060900.htm>
- 7) Moroğlu N. Çocuğun Eğitim Hakkı ve Kız Çocukların Eğitimi, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri, 17-18 Kasım 1995, Payel Yayınevi, İstanbul :349-353.
- 8) Aydın C. Çalışan Çocukların Sosyo-Ekonomik Profili ve Çalışma Koşullarının Yasal Ölçülere Göre Değerlendirilmesi. İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri, 17-18 Kasım 1995. Payel Yayınevi, İstanbul : 433-444.
- 9) Çocuk İş Gücü 1994, DİE, Ankara, Ocak 1997.
- 10) Fırat M, Çalışma Yaşamında Çocuklar. İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri. 17-18 Kasım 1995. Payel Yayınevi. İstanbul :444-452.
- 11) Yeni N, Konfeksiyon Atölyelerinde Çalışan Kız Çocuklara ilişkin Bir Araştırma. Çalışma Ortamı 1993; 8:35-36.
- 12) Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, Ankara Ekim 1999.13-35.
- 13) Delap E. Child Housework in Urban Bangladesh: An Exploration of Intra-Household Labour Deployment. J Int Dev 2000:12:723-734.
- 14) Düzgünoğlu HA, Üçüncü Dünyada Çocuk Emeği Sömürüsü. Çalışma Ortamı 1997: 31-32: 10-11.

(1) Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı
(2) Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

VAKIF HABERLERİ

Hınca Hınç Dolu

- Etkinliklerimiz olanca hızı ve olanca doluluğu ile sürüyor. Gönüllülerimizin ve meraklılarının ilgisi bizi mutlu ediyor. Güzellikleri ve insana ilişkin olan izlenimleri paylaşmak için biraraya gelerek, yalnızlıklarımızı aşmamız gerek. Vakıf etkinliklerimizin buna hizmet etmesini istiyoruz.
- 10 Ocak Perşembe **Engin Bayramoğlu'nun** saydam gösterisinde bize sunduğu Küba izlenimleri geniş bir grubun ilgisini çekti. Dünyanın farklı bir köşesinden insan sıcaklığını getirmek, hele oraya gitme olanağını belki de bulamayacak olan çoğumuz için pek hoştu. Ama bu etkinliğin en hoş yönlerinden biri de, ezgileriyle kulaklarda "hoş seda'lar bırakan **Grup Dalga'ydı**. Ferhat Yaşar, Murat Aldoğan, Nedim Mete, Rıza Öztop ve Kutluay Boğazköy'den oluşan Grup Dalga, dışarıda havanın soğukluğunu aşıp; hepimizin içini ısıttı. Hem yeni saydam gösterileri ve hem de yeni dinletiler için söz aldık. Bu perşembe günümüzü şenlendirenlere çok teşekkürler.
- 26 Ocak Cumartesi günü ise, "**Düşünce Ortamı**" günüydü. Düşüncelerin sergilendiği bu ortama, katılımcılara yeni pencereler açmak, onları tartışmaya ısındırmak ya da "tetikleme" için çağrılı olarak katılan **Prof. Dr. Korkut Boratav** ve **Prof. Dr. Sedat Işık'a** sonsuz teşekkürler. Çünkü yarattıkları ivme, "**bağımsızlık** ve küreselleşme" gibi zor iki konuyu birarada ve dar bir zaman aralığında irdelememize olanak verdi. Salon hınca hınç doluydu. Katılmayanlar üzülmeler: bundan böyle etkinliklerin CD'leriyle kendi "kişisel bilgisayarlarında da bu düşünce ortamına tanıklık edebilecekler.
- **Prof.Dr.ilber Ortaylı'nın** katıldığı perşembe söyleşisinin konusu "**Tarih ve Kültür**"dü. Prof. Ortaylı, geniş kültürü ve tarih bilgisi ile. konu başlığındaki iki kavramın nasıl birbiri ile örtüştüğünden başlayarak öyle geniş bir düşünce açılımı getirdi ki, izleyiciler bir türlü doymak bilmedi; sorular da dur durak bilmedi. Bize böylesi dolu bir gün yaşattığı için sayın Ortaylı'ya da teşekkür ederiz. Sanırız bu konuşmadan hazırlanan Vakıf Etkinlikleri CD'sini yalnızca-katılmayanlar ya da salona giremeyenler değil; dinleyenlerin de tekrar tekrar izlemesi gerekecek.
- Ocak'ın son haftasından başlayarak yoğun bir bilimsel bombardmanla karşı karşıyaydık. Gerçekten de bir ay içerisinde üçüncü etkinliğimizi, sayın **Seyhan Erdoğan** ile gerçekleştirdik. "**Küreselleşmiş Dünyada Şirketlerin Sosyal Sorumlulukları**" başlığı altında incelenen alan, sosyal devletin erime süreciyle ortaya çıkan boşluğu ve bu boşluğu doldurmak (!) için şirketlere yeni roller yüklemeye çabasını içeriyordu. Bu konuda yapılanlar ve amaçlananların sergilendiği konuşma, farklı bir alana farklı bir gözle bakmamıza olanak verdi. Seyhan Erdoğan'ya bizi hatalara düşmekten alıkoyduğu ve ufkumuzu genişlettiği için teşekkür ederiz. Her gün Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda bir resim sergisiyle karşılaşabilirsiniz. Ocak ayında **Emine Danyal'ın**, Şubat ayında **Lütfi Gür'ün** resim sergileri gerek açılışlarında ve gerekse daha sonra bir çok sanatsever tarafından ziyaret edildi ve resimleri ilgiyle izlendi. Kendilerine katılımlarından ötürü teşekkür ederken, fırçalarının hiç susmamasını diliyoruz.
- 21 Mart Dünya Şiir Gününde** de şair dostlarımız ve şair severler Vakfımızda buluştular. Önce **Nazım Hikmet'i** andık. Salonu dolduranlar arasında bulunan Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nden üç genç (**Nazlı Koca, Ahsen Ever, Ayhan Taş**) Nazımdan şiirler okudu. **Başak Çetin** ve **Seriban Ebem** ise **Nazım'ın, Yunusun, Pir Sultan Abdal'ın, Âşık Veysel'in** müzikle bulunduğu şiirlerinden şarkı ve türkülerle bir başka soluk getirdiler geceye. Âşık Veysel'in ölüm yıldönümüydü o gün. Ustayı saygıyla anarken bir kez daha gördük ki, onlar hiç mi hiç ölmeyecek. Kuşaktan kuşağa gençleşerek, büyüyerek yaşayacaklar. Çünkü **Dünya Şiir Günü'nde** salonumuzda 16 yaşından 70 yaşına kadar uzanan bir topluluk vardı. Kimi ustaların şiirlerini okudu, kimi kendi şiirlerini. Şiirin büyüyle oluşan sıcacık mutlulukla, sevgiyle büyüyen bir yumak oluştu o gece.
- Şair dostlarımıza gelince. **Osman Bolulu, Arzu Ayçiçek, Adnan Gerger, Bilge Öngöre, Neşe Ersoy, Haydar Ünal, Selami Karabulut** şiirleri ve şiirle ilgili doyumсуз söyleşileriyle bizleri zenginleştirenler. Hepsine sonsuz teşekkürler.
- 50.Sanat yılını tamamlayan **Osman Bolulu**, şiirde dilin önemi üstünde durdu :
"Dille düşünce iç içedir; birbirini yeder, diri tutar. Türkçe'yi 977 yıl (955-1932) devlet dili olarak kullanmaktan sakınmışlar. Halkın dil bilinci az, ama dil sezgisi sağlam: Türküleri, halk koşukları, bilmecesi, atasözü vb. ile hem Türkçe'yi hem de kendi düşünüşünü sürdürmüş. Dilin ölmezliği ulustan; ulusların ölmezliği dilindedir. Halkın bütünü medreseden geçmiş, Osmanlıca düşünür ve söyler olsaydı, Atatürk'ün Cumhuriyeti kabul ettirmesi zorlaşır. Türkçe düşünen halkın sağduyusuna güvenerek yola çıkmıştır Atatürk. Onun dil devrimi Türkçe eski kaynaklardan, halk içinden söz derlemeleriyle ve bunlardan çıkarımla Türkçe'nin eklerini işleterek başarıya ulaşmıştır. Dilinizi evriltim, söylem kalıplarınıza açılım kazandığınız kadar düşüncede de boyutlanır, bilime, bilimsel düşünüşe yönelebilirsiniz. Ulusların omurgası dilidir. (...)
- Dilin kavramlarını dolanım indirmede şiirin işlevi, önemli payı vardır. Şiirde, hem dilin sözcüklerine yeni anlamlar yükleyeceksiniz,hem söylem kalıplarına açılım kazandıracaksınız. Edebiyat diliyle bilimsel düşünüşe taban hazırlayıp, çağının bilimini yakalayıp / kullanarak yaşam düzeyinizi yücelteceksiniz. (...)
- Herkes, içine doğduğu dilin, kültürün üzerinden kendisini söyler. Tütün tarlasında doğmuş bir emekçi çocuğuyum. Yüzyıllardır kendi üstüne kapanık bırakılmış bir köyden alıp köy enstitüsüne götürmüş Cumhuriyet beni. Uluslaşma, kültürleşme sürecimize nasıl irak olabilirim? Ayağı yerden kesik düşleri değil; yaşamımdan/yaşamımızdan söyleyeceğim ilkin. Fakat ayağı yerli, gözü evrensel; evrenselde dokunmuş yerli işi." Osman Bolulu'yu 50.sanat yılında bizler de kutluyoruz. Kalemimiz hiç durmasın diyoruz.

BAĞIŞLARINIZ SİZE CD KAZANDIRIYOR

Perşembe etkinliklerimiz ile düşünce atölyelerimizi CD'yi almak, hem bunları yeniden izlemek olanağına kavuşmak isteyenlere yeni bir olanak sunuyor; hem de Vakfımıza bağışta bulunanlara bizim de bir teşekkürde bulunmamıza olanak tanıyor. Bundan böyle katılmadığımız etkinliklerimizin sizin için bir kayıp olmamasına çalışacağız.

CD Koleksiyonumuz :

1. Bir Toplum Örgütü Düşü : Bir Model
2. Çıracakların Tatil Keyfi
3. Küreselleşme ve Sanatçı Tavrı
4. Küreselleşme ve Bağımsızlık (3 CD)
5. Tarih ve Kültür

Perşembe etkinliklerimiz ile düşünce atölyelerimizi CD'yi almak, hem bunları yeniden izlemek olanağına kavuşmak isteyenlere yeni bir olanak sunuyor; hem de Vakfımıza bağışta bulunanlara bizim de bir teşekkürde bulunmamıza olanak tanıyor. Bundan böyle katılmadığımız etkinliklerimizin sizin için bir kayıp olmamasına çalışacağız.

CD Koleksiyonumuz :

1. Bir Toplum Örgütü Düşü : Bir Model
2. Çıracakların Tatil Keyfi
3. Küreselleşme ve Sanatçı Tavrı
4. Küreselleşme ve Bağımsızlık (3 CD)
5. Tarih ve Kültür

BİZDEN SİZE ABONELİĞİNİZİ YENİLEDİNİZ Mİ?

Vakfımıza yaptığınız bağışlarla yalnızca **Çalışma Ortamı Dergisi'ne** abone olmakla kalmıyorsunuz...
10.Yılda yeni projelerimiz var.

- Çalışma Ortamı derginiz, gördüğünüz biçimi ile devam ederken, iş sağlığı güvenliği alanında, broşür biçiminde "Ek" çıkaracağız.
- E-posta olanağı olan okurlarımız, bize adreslerini bildirirlerse, onlara güncel haberleri içeren e-bültenler göndereceğiz.
- İnternet'te geniş olanaklara sahip sitemiz www.isguvenligi.net adresine herhangi bir ücret ödmeden istediğiniz gibi girip, gezebilirsiniz. Yine bu sitemizde bize soru sorabileceğiniz ya da mesajınızı bırakabileceğiniz kutular da olacak.
- Çalışma Ortamı dergisini izleyerek, aynı zamanda Vakfımızın yeni projelerini de izleme olanağını sürdüreceksiniz. Sözgelimi, size övünerek KÜTÜPHANE projemizi müjdelemek isteriz. İnternet ortamında taradığınız yayınları, Prof. Dr. Nusret Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda okuyabilir, ya da fotokopisini alabilirsiniz.
- Yine on yıldır sürdürmekte olduğumuz Düşünce Ortamı'na (eski adıyla Okur Seminerleri'ne) katılabilir ya da CD ortamında izleyebilirsiniz.
- Abone olabilmek için bağışlarınızı en masrafsız biçimde ve taksitle gönderebilirsiniz. Ayda 1,5 milyon ödeyerek ve kredi kartınızı kullanarak aboneliğinizi sürdürebilirsiniz. Bunun için, yandaki formu bize göndermeniz yeterlidir.

Kredi Kartı ile Bağış Formu

Posta Adresi			
Posta Kodu			
Şehir			
Telefon	[ör. 312-2223344]		
Kredi Kart No [ör. 1111 2222 3333 4444]			
Geçerlilik tarihi	___ / ___		
Kart Tipi	Visa ☐	Mastercard ☐	
CVC2 Numarası (kartınızın arkasındaki son 3 rakam)			
Bağış Tutarı	_____		TL (rakamla)
Bağış Tutarı (aylık)	_____		TL (rakamla)
Tarih	___ / ___ /200__		

(Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Vakfı'na yukarıda yazılı tutarı karşılıksız olarak bağışladığımdan, belirtilen tutarın, yukarıda yazılı Kredi Kartı Hesabıma borç kaydedilmesini ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Vakfı'na iletilmesini rica ederim)

Adı Soyadı :

İmza :

VAKIF HABERLERİ

Türkiye'nin İlk Çocuk Emeği Kütüphanesi Açıldı: HOŞGELDİN KİTAP KURDU

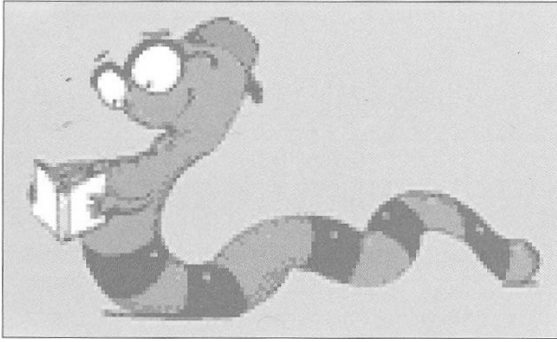

Biz Kütüphanelerimiz Arama Ziyaretçi Defteri Diğer Projeler Yardım

Biz Kütüphanelerimiz Arama Ziyaretçi Defteri Diğer Projeler Yardım
Ülkemizde "uzmanlık" kütüphanelerine az rastlanıyor. Hele Vakfımızın yoğun olarak çalışmalarını sürdürdüğü çocuk emeği, sağlık-güvenlik-çevre, sivil toplum kuruluşları, sosyal güvenlik alanlarında büyük bir boşluk ve sıkıntı var.

Amacımız, uzmanlık kütüphaneleri kurarak bu boşluğu doldurmak. Kurumlara, kuruluşlara araştırmacılara ve okuyuculara çeşitli hizmetler sunarak yardımcı olmak.

Sizlerin katılımı, önerileri ve duyuru olanakları ile kütüphanelerimizi hem yaygınlaştırmak, hem de zenginleştirmek uğraşında olacağız. Bunun için kütüphaneyi, tek bir çatı altında toplanan bir çok bölümden oluşturmak yerine, modüler bir yapı benimsedik. Sizi bir kütüphaneler yerleşkesine (kampus) davet ediyoruz. Şimdilik 12 kütüphaneden oluşmasını tasarladığımız bu yerleşkelerde ilk kez çocuk emeği kütüphanesini

(modülünü) tamamladık. Öteki kütüphanelerimizdeki kitaplardan da yararlanabilirsiniz; ama bu kütüphanelerde daha eksiklerimiz var.

Kütüphanelerimize ulaşmada ve kitaplarımızdan faydalanmak için internet olanaklarından yararlanabilirsiniz. Bu kütüphaneyi yaşama geçiren Doruk Fişek, L. Didem Kamoy ve Şakir Çelik'e; yönlendirme görevlerini başarıyla yerine getiren Onur Kovancı, Şenay Gökbayrak, Gülbiye Yenimahalleli Yaşar, Metin Özüğurlu, Songül Karabacak, Fatih Güngör'e çok teşekkür ederiz. Onların yaratıcılıkları ve güçbirliği olmasaydı böyle bir yapıtın ortaya çıkması olanaksızdı. Kütüphanemiz için özgün bir yazılım programı

geliştirildi. Bu özgün kütüphane programının adı: KİTAP KURDU.

Dilerseniz öncelikle size biraz kütüphanemi tanıtayım ya da hemen kütüphaneyi nasıl kullanacağınızı anlatayım:

- 1. Kütüphanemde, çocuk emeği, sağlık-güvenlik-çevre, sivil toplum kuruluşları, sosyal güvenlik ve benzeri konularda eserlere erişebilirsiniz.*
- 2. İsterseniz sadece belirli bir konu başlığı altındaki kitaplara göz atabilirsiniz.*
- 3. Dilerseniz eserleri sizin için adlarına, yazarlarına, dillerine ya da konu başlıklarına göre sıraya dizebilirim.*
- 4. Daha önce gezdiğiniz kütüphanelerden farklı olarak, kurdu olduğum bu kütüphanede, tüm kitapların içindekiler ("in-dex") kısımlarını da yalayıp yuttum.*
- 5. Üstelik eserin, varsa adı, yazarı, konu başlığı, içindekiler kısmı, dili, orijinal dili, çevirmeni, yayıncısı, yayın tarihi, periyodu, cilt numarası, ISBN ya da ISSN numaraları ve referans bilgilerini de sizden saklamıyorum.*
- 6. "Hepsi iyi hoş da Kitapkurdu, ben bir kitap arıyorum, adı da yanlış hatırlamıyorsam "Türkiye'de Çocuk Düşürme"ya da "Çocuk Düşürme" gibi bir şey olacaktı. Bana bulur musun?" dediğinizi duyar gibiyim. Bulmaz mıyım, elbette bulurum! Hem sadece ismine göre değil, yazarına(yazarın tüm ismini hatırlamanıza da gerek yok), yayınevine, kısaca dağarcığımdaki tüm bilgilerine (evet, evet, "içindekiler" kısmı da dahil) göre bir taramayı da tüm kütüphanemde yapıp, sonuçları istediğiniz doğrultuda, "eser adı", "yazar adı", "dili" ya da "konu baş-lığı"na göre sıraya dizebiliyorum.*

Kütüphanemde neler olduğuna değindiğime göre, dilerseniz şimdi de kütüphanemi gezelim. Lütfen

kutuphane.fisek.org.tr

